

Univerzita Pardubice
Fakulta Filozofická

Komparace hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů
Diplomová práce

2024

Bc. Klára Žižková

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Klára Žižková**
Osobní číslo: **H22370**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Komparace hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zabývá komparací hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část se věnuje specifikům období mladé dospělosti a stáří. Dále vymezuje základní pojmy hodnota, hodnotový systém a jeho utváření, morální vývoj, socializace. Praktická část práce se zaměřuje na vlastní výzkum, který pomocí Q metodologie zjišťuje a následně komparuje hodnotové systémy mladých dospělých a seniorů. Cílem praktické části je zjistit jaké jsou rozdíly v hodnotové orientaci mladých dospělých a seniorů.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

FROMM, Erich. Mít, nebo být?. Přeložil Jan LUSK. Praha: Portál, 2020. Klasici (Portál). ISBN 978-80-262-1646-9.
CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.
KNAPÍK, Ján. Hodnotová orientácia študentov vysokých škôl: The value systems of university students. [V Ružomberku]: Verbum – vydavateľstvo Katolíckej univerzity, 2020. ISBN 978-80-561-0781-2.
ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem: vývojová psychologie. 4., doplněné vydání. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1783-1.
TIBERIUS, Valerie. Well-being as value fulfillment: how we can help each other to live well. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2018. ISBN 978-0-19-880949-4.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2023

Prohlašuji

Práci s názvem Komparace hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 03. 2024

Klára Žižková v.r.

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Marcele Ehlové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a podporu během zpracovávání diplomové práce. Děkuji také všem respondentům za ochotu a chuť účastnit se mého výzkumu. Dále bych ráda poděkovala mojí rodině za podporu během celé doby studia.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá komparací hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část se věnuje specifickým obdobím mladé dospělosti a stáří. Dále vymezuje základní pojmy hodnota, hodnotový systém a jeho utváření, morální vývoj, socializace. Praktická část práce se zaměřuje na vlastní výzkum, který pomocí Q-metodologie zjišťuje a následně komparuje hodnotové systémy mladých dospělých a seniorů. Cílem praktické části je zjistit jaké jsou rozdíly v hodnotové orientaci mladých dospělých a seniorů.

KLÍČOVÁ SLOVA

hodnotová orientace, hodnoty, mladý dospělý, Q-metodologie, senior

TITLE

Comparison of value orientation of young adults and seniors

ANNOTATION

The master's thesis deals with the comparison of value orientation of young adults and seniors. The thesis is divided into theoretical and empirical parts. The theoretical part is devoted to the specifics of young adulthood and old age. It also defines the basic concepts of value, value system and its formation, moral development, socialization. The practical part of the thesis focuses on the research itself, which uses Q-methodology to identify and then compare the value systems of young adults and seniors. The aim of the practical part is to find out what are the differences in the value orientation of young adults and seniors.

KEYWORDS

value orientation, values, young adult, Q-methodology, senior

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	9
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	11
ÚVOD	12
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 ÚVOD DO TÉMATU HODNOT	13
1.1 Vymezení pojmu hodnota a hodnotový systém.....	13
1.2 Utváření hodnot a výchova k hodnotám.....	15
2 HODNOTOVÁ ORIENTACE	17
3 KLASIFIKACE HODNOT	19
3.1 Klasifikace hodnot podle Petra Saka.....	19
3.2 Klasifikace hodnot podle Shaloma H. Schwartze	21
4 MLADÁ DOSPĚLOST	23
4.1 Vymezení období.....	23
4.2 Změny v mladém dospělosti.....	24
4.3 Socializace v období mladém dospělosti.....	25
5 STÁŘÍ.....	26
5.1 Vymezení období.....	26
5.2 Změny ve stáří	26
5.3 Socializace.....	28
6 MLADÁ DOSPĚLOST A STÁŘÍ V KONTEXTU TEORIE ERIKA H. ERIKSONA	30
7 ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV – KŘESŤANSKÉ POJETÍ BOHA JAKO HODNOTY ČLOVĚKA	32
7.1 Vymezení pojmu a základní terminologie.....	32
7.2 Římskokatolická církev v České republice	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
8 ÚVOD DO VÝZKUMU HODNOT	35
9 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	36
9.1 Cíl výzkumu	37
9.2 Stanovení výzkumných otázek	37
9.3 Formulace hypotéz	37
9.4 Aplikace Q-metodologie ve výzkumu.....	38
9.5 Charakteristika výzkumného souboru	40

9.6	Sběr dat.....	41
9.7	Limity výzkumu	42
10	ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	43
10.1	Hierarchie hodnot.....	43
10.1.1	Pořadí hodnot celého výzkumného vzorku (shrnující data od všech účastníků výzkumu).....	44
10.1.2	Pořadí hodnot mladých dospělých.....	45
10.1.3	Pořadí hodnot seniorů.....	48
10.1.4	Komparace hodnot mladých dospělých a seniorů	51
10.1.5	Pořadí hodnot věřících.....	52
10.1.6	Pořadí hodnot nevěřících.....	54
10.1.7	Komparace hodnot věřících a nevěřících.....	57
10.1.8	Hodnotová orientace mladých dospělých.....	58
10.1.9	Hodnotová orientace seniorů	60
10.1.10	Komparace hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů.....	61
11	STATISTICKÉ OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	63
12	ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	80
13	DISKUZE	81
	ZÁVĚR	82
	POUŽITÁ LITERATURA	83
	SEZNAM PŘÍLOH.....	86

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Schéma Q-třídění - kvazinormální distribuce	39
Obrázek 2: Arch na výsledky Q-třídění - zaneseny výsledky jednoho z respondentů	40

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Baterie hodnot.....	20
Tabulka 2: Rozdělení hodnot podle hodnotových orientací	21
Tabulka 3: Vývojová stádia	31
Tabulka 4: Rozložení respondentů ve výzkumném vzorku.....	41
Tabulka 5: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – celý výzkumný vzorek	44
Tabulka 6: Pořadí hodnot celého výzkumného vzorku.....	45
Tabulka 7: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – mladí dospělí	46
Tabulka 8: Pořadí hodnot mladých dospělých.....	47
Tabulka 9: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – senioři.....	49
Tabulka 10: Pořadí hodnot seniorů.....	50
Tabulka 11: Komparace hodnot mladých dospělých a seniorů	51
Tabulka 12: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – věřící.....	53
Tabulka 13: Pořadí hodnot věřících.....	54
Tabulka 14: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – nevěřící.....	55
Tabulka 15: Pořadí hodnot nevěřících	56
Tabulka 16: Komparace hodnot mladých věřících a nevěřících.....	57
Tabulka 17: Hodnotová orientace mladých dospělých.....	58
Tabulka 18: Hodnotová orientace seniorů	60
Tabulka 19: Komparace hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů.....	61
Tabulka 20: Výchozí data pro statistické ověření H1	64
Tabulka 21: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H1	64
Tabulka 22: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H1	65
Tabulka 23: Výchozí data pro statistické ověření H2.....	66
Tabulka 24: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H2	66
Tabulka 25: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H2.....	67

Tabulka 26: Výchozí data pro statistické ověření H3	68
Tabulka 27: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H3	68
Tabulka 28: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H3	69
Tabulka 29: Výchozí data pro statistické ověření H4.....	70
Tabulka 30: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H4	70
Tabulka 31: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H4.....	71
Tabulka 32: Výchozí data pro statistické ověření H5.....	72
Tabulka 33: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H5	72
Tabulka 34: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H5.....	73
Tabulka 35: Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů pro H5	73
Tabulka 36: Výchozí data pro statistické ověření H6.....	74
Tabulka 37: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H6	74
Tabulka 38: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H6.....	75
Tabulka 39: Výchozí data pro statistické ověření H7.....	76
Tabulka 40: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H7	76
Tabulka 41: Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů pro H7	77
Tabulka 42: Výchozí data pro statistické ověření H8.....	78
Tabulka 43: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H8	78
Tabulka 44: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H8.....	79

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

A	věřící
ČSÚ	Český statistický úřad
Kol.	kolektiv
M	muž
MD	Mladý dospělý
N	nevěřící
S	Senior
Ž	žena

ÚVOD

V diplomové práci jsem se zaměřila na téma hodnot, konkrétně mě zajímaly hodnoty mladých dospělých a seniorů. Zajímalo mě, zda a jakým způsobem věková propast několika dekád ovlivní hodnoty a hodnotové orientace zkoumaných skupin. Doba se neustále zrychluje, společnost klade větší důraz na výkon a preferuje se prosazení jedince jako individua. O mladých můžeme slyšet, že mají pokřivené a zvrácené hodnoty. Chtěla jsem zjistit, zda tomu tak doopravdy je a jaké hodnoty jsou pro obě generace stěžejní a klíčové.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část se věnuje teoretickému úvodu do tématu hodnot a hodnotových orientací. V jednotlivých kapitolách a podkapitolách je zde vymezen pojem hodnota, hodnotový systém, dále také utváření hodnot a výchova k hodnotám. Následně jsou zde popsány přístupy několika vybraných autorů ke klasifikaci hodnot. Následující dvě kapitoly se věnují vývojovým specifikům období mladé dospělosti a stáří. Nejprve je každé vývojové období vymezeno a následně jsou popsány změny a také socializace specifické pro dané vývojové období. V následující kapitole jsou obě vývojová období – mladá dospělost i stáří zasazena do kontextu teorie Erika H. Eriksona. Poslední kapitola teoretické části pojednává o Římskokatolické církvi jako o hlavním náboženství v České republice. Z této církve totiž pocházela většina mých věřících respondentů.

Cílem praktické části bylo zjistit a komparovat hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů. Výzkum zároveň zjišťoval, jaký postoj zaujímají jednotlivé skupiny respondentů k hodnotě Boha. V Praktické části práce je popsána metodologie vědeckého výzkumu, použitá metoda – Q-metodologie, cíle výzkumu, postup sběru dat a výzkumný vzorek. Dále jsou prezentovány výsledky výzkumného šetření s komentářem autora. Pro lepší orientaci čtenáře jsou výsledky zobrazeny v přehledných tabulkách. V závěru práce došlo ke statistickému ověření osmi hypotéz, které byly navázány na výzkumné otázky.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO TÉMATU HODNOT

Když jsem se v souvislosti s diplomovou prací začala zajímat o téma hodnot bylo pro mě zpočátku obtížné si ujasnit, co se pod tímto pojmem skrývá. Různě velká hodnota je přitom připisována věcem, práci, vlastnostem, a nakonec i lidem. Hodnocení probíhá ve školách i na pracovištích. Pojem hodnota rezonuje ve společnosti ve všech možných oblastech.

To ostatně dokládá i frekvenční slovník mluvené češtiny, který řadí slovo hodnota mezi tisíc nejpoužívanějších slov, přičemž ve frekventovanosti použití předčila i slova jako “pátek”, “přítel” nebo “kniha” (Čermák, 2007, s. 502). Z toho lze vyvodit, že hodnoty se naším životem prolínají každodenně.

Prudký o hodnotách napsal následující „v zásadě není možné „jednoznačně a jednou provždy“ říci, co hodnoty jsou“ (2009, s. 17). Tato definice je dle mého názoru více než výmluvná vzhledem k tomu, že jsem během svého bádání po významu hodnot narazila na nespočet více či méně obsahově příbuzných definic.

Zájem o axiologii, tedy nejmladší z disciplín filozofie a vědu zabývající se teorií hodnot, v historii kolísal v závislosti na tom, jak hodnotově na výši tehdejší společnost byla. Velkému zájmu se axiologie těšila například po první světové válce, kdy byl zřejmý úpadek hodnot a společnost hledala zdroj hodnot nových. Axiologie však nepřinesla ani nové hodnoty, ani nedovedla zdůvodnit jejich přijetí či odmítnutí. Zájem o ni, proto po čase zase upadal, protože lidem nedávala to, co od ní očekávali. I přesto, že axiologie není schopna přinášet rychlá a univerzální řešení je pro společnost vysoce významná. Teorie hodnot popisuje, kde se hodnoty berou, jak vznikají, zda jsou vzájemně provázané, jakou tvoří hierarchii, jak si je lidé zvnitřňují a upevňují (Špůr, 1997, s. 29).

1.1 Vymezení pojmu hodnota a hodnotový systém

Dříve než se pokusím vymezit, co to hodnota je, ráda bych vyzdvihla myšlenku citovanou Prudkým pro podporu badatelů zajímajících se o téma hodnot. Prudký píše “*Koncept hodnot ...představuje základní pojem, který, striktně řečeno, nelze definovat nominální definicí. Je ovšem možné popsat, co znamená, a identifikovat vztahy utvářející jeho význam*” (Scholl-

Schaaf, 1975 cit. podle Prudký, 2009, s. 17). Jednoznačně lze tedy říci, že není možné nalézt pouze jednu univerzální definici.

Hodnoty mají totiž bezpochyby interdisciplinární přesah. V různých souvislostech se jimi zabývá filozofie, psychologie, sociologie i ekonomie. Každá disciplína i výzkumník na pojem hodnota pohlíží z různých pohledů. V této kapitole shrnu, jak je pojem hodnota chápán v různých společenských vědách. A také s jakou definicí budu pracovat já ve svém výzkumu.

Filozofie chápe hodnotu jako přínos nějaké věci či jednání, díky kterému můžeme naplňovat svoji potřebu (Grác, 1979 cit. podle Knapík, 2020, s. 12). Slovník sociologických pojmů uvádí, že hodnota je *“Vědomá nebo nevědomá představa o tom, co je žádoucí. (...) Měřítka pro rozhodování a jednání”* (Jandourek, 2012, s. 98). Hodnoty jsou pak definovány jako koncept, který je majoritní společností považován za potřebný a správný. Mohou sloužit také jako konečné odůvodnění určitého chování člověka (Jandourek, 2012, s. 98-99). V minulosti značil pojmem hodnota mimo jiné i cenu nebo hodnotu bankovek (Havránek, 1989, s. 59). Což už dnes v humanitních vědách není běžné. Psychologický slovník pracuje se slovem cena také, ale v jiné souvislosti. Hodnotu definuje jako různě vysokou cenu, kterou hodnotitel připisuje konkrétní věci nebo dění, v souvislosti se saturací svých cílů a potřeb. Důležitou roli při utváření a formování hodnot má socializace (Hartl, Hartlová, 2010, s. 183).

Tuto tezi potvrzuje i přední český badatel v oblasti hodnot Petr Sak, který píše, že hodnoty slouží společně s postoji, potřebami a zájmy jako motivy k jednání člověka. Nejedná se však o izolované prvky každého jedince zvlášť, jako je tomu například u základních potřeb člověka (2000, s. 65). Hodnoty jsou podle Saka (2000, s. 65) naproti tomu navázané na sociální prostředí, ve kterém se pohybujeme. Každá společnost je nositelem určitých hodnot, jež jsou předávány mladým generacím.

Ztotožňuji se se Sakovým názorem, že na naše hodnoty má zásadní vliv prostředí a osoby, se kterými vyrůstáme a žijeme. Takto budu k hodnotám přistupovat i ve své práci.

Prudký (2004, s. 8) uvádí, že hodnota vždy souvisí s důležitostí, kterou danému objektu připisuje a jak jej tedy hodnotí jedinec či skupina. Pod takovým objektem si lze představit situace, názory, myšlenky, chování nás samotných i našich bližních. Hodnota je tedy zprávou o důležitosti a podstatnosti daného člověka, věci či konstruktů.

Hodnoty také úzce souvisí s normami. Skutečnost, jaké má společnost nastavené normy chování hodně vypovídá o jejích hodnotách. Hodnoty, které jsou v dané společnosti považovány za nejdůležitější jsou ošetřeny zákony (Prudký, 2004, s. 9). Hodnoty nestojí samy

o sobě, ale jsou uspořádány podle preferencí do hodnotového systému. Nakonečný (2021, s. 125) považuje hierarchicky uspořádaný hodnotový systém za podstatnou stránku v psychologické architektuře osobnosti.

Sak (2000, s. 37-38) uvádí, že každý mladý dozrávající jedinec si nevytváří svůj vlastní hodnotový systém úplně od začátku, ale v procesu socializace přejímá základní hodnotový systém dané společnosti. Ten se vyvíjel v průběhu historie v návaznosti na aktuální materiální a duchovní poměry v dané společnosti. Skrze přejímání hodnotového systému společnosti člověk přejímá i doposud nahromaděnou společenskou zkušenost, která mnohonásobně přesahuje vlastní zkušenosti člověka. Na první pohled by se mohlo zdát, že hodnotový systém je značně rigidní, ale není tomu tak. Díky přenosu mezi generacemi si hodnotový systém udržuje dynamičnost. V procesu osvojování je mladý člověk aktivní. Tento proces má dvě roviny - individuální, kdy dochází k individualizaci hodnotového systému a společenskou, kdy se hodnotový systém dynamizuje.

Sak (2004, s. 9) dále upozorňuje, že z určitého jednání jedince nelze vyvozovat konkrétní hodnotu a naopak. Jedincovo jednání je totiž ovlivněno celým systémem hodnot, ne pouze jednou konkrétní, která se k dané situaci hodí nejvíce. Tento koncept lze vysvětlit na příkladu, kdy dvěma jedincům vyjde stejný index u hodnoty "rodina" bude se chování jedince s výraznou profesně-rozvojovou hodnotovou orientací značně odlišovat od jedince, který se přiklání k reprodukční hodnotové orientaci. *"Vliv hodnotového systému je modifikován ostatními složkami osobnosti a společenskými podmínkami, za jejichž působení je hodnota naplňována. Realizovat určitou hodnotu znamená mít také potřebné dovednosti, schopnosti, kompetence"* (Sak, 2004, s. 9).

1.2 Utváření hodnot a výchova k hodnotám

V této podkapitole se zaměřím na proces utváření hodnot. Hodnoty se v nás utvářejí po celý život, a to jak na základě působení společnosti, tak především díky vzájemné interakci s naším nejbližším okolím. Dítě nebo dospívající je nejsilněji vystaven hodnotám svých rodičů, popřípadě učitelů.

Sak (2000, s. 38-39) uvádí, že v utváření hodnot a hodnotového systému hraje klíčovou roli výchova k hodnotám. Na jedince jsou záměrně a úmyslně přenášeny konkrétní hodnoty. Cílem je, aby jedinec tyto hodnoty pojal za vlastní a došlo k jejich zvnitřnění. V největší míře na jedince působí jeho nejbližší sociální okolí tedy škola, rodina a osoby působící ve volném

čase jedince. Může se jednat o trenéry, pedagogy volného času nebo vedoucí skautské družiny. Na dospívajícího jedince tedy doléhá výchovné působení v oblasti hodnot hned z několika stran. V praxi může docházet k tomu, že působení všech není shodné. V tom případě zvnitřnění hodnoty záleží na pozici subjektu, který na jedince působí.

Mladému člověku je nabízena poměrně široká škála hodnot. Rodinní příslušníci většinou vycházejí ze svých vlastních zkušeností a předávají dospívajícímu hodnoty, které považují sami za prospěšné a správné. S poněkud odlišným souborem hodnot přicházejí také vrstevníci, média nebo sociální sítě. Mladí jsou současně vysoce senzitivní k rozporům mezi tím, co káží rodiče, a tím, jak se sami chovají. Pokud například rodiče zarytě hovoří o důležitosti zdravého životního stylu, ale v praxi tak nečiní nemohou očekávat, že si jej zvnitřní jejich potomek. Minimálně se tak nestane na základě rodičů. Řešením takových rozporů hodnot a testováním funkčnosti konkrétních hodnot ve svém vlastním životě dochází u mladého člověka k sebevýchově a zapojování se do společnosti. Postupem času si každý vytvoří svoji soustavu hodnot, která zahrnuje to nejpodstatnější, co mu pomáhá žít naplněný život podle svých představ (Prudký, 2004, s. 10).

Dorotíková (1997, s.14-15) poukazuje na to, že vidění hodnot je silně podmíněno potřebami. Výchovou k hodnotám se ukotvují a posilují hodnotové vztahy k prostředí a společnosti, ve které žijeme. K tomu, aby se jedinec mohl stát účastníkem hodnotového vztahu je potřeba, aby byl schopen své potřeby uspokojovat. Potřebu zajímavé práce například neuspokojí práce metače ulic. Současný člověk se v práci chce většinou rozvíjet a učit novým věcem.

Prudký (2009, s. 27) uvádí, že hodnoty lze definovat jako produkt skupiny: *“Hodnoty jako nástroj a výsledek skupinové kontroly jsou projevem přesvědčení, že chování jedince musí odpovídat zájmům skupiny, avšak stupeň shody mezi těmito póly určuje odpověď kolektivu”*. Pokud se jedinec chová v souladu s hodnotami a normami společnosti následuje sociální odměna, v opačné případě je odklon od požadovaných hodnot trestán (Prudký, 2009, s. 27).

2 HODNOTOVÁ ORIENTACE

Nelze jednoznačně definovat, co přesně je hodnotová orientace. Podobně jako je tomu u všech pojmů, které se s hodnotami pojí literatura nabízí celou řadu pohledů na problematiku hodnotové orientace. Nakonečný (2021, s. 428) za hodnotovou orientaci považuje podstatné cíle v životě člověka, které mohou u některých lidí prioritou převažovat nad hodnotami biologickými (zdraví). Středobodem takové orientace mohou být například hodnoty duchovní. Prudký (2009, s. 34) uvádí, že hodnotové orientace se od ostatních strukturací hodnot diferencují tím, že kladou důraz na zacílení, směřování, náklonnost a tendence. *“Jde o postupné utváření (ukládání tvorbu a také užívání) hodnot v čase, zaměřené do časového působení a rozvoje”* (Prudký, 2009, s. 34). Autor dále považuje hodnotové orientace za krátkodobé i trvalé intence a aktivity skupiny osob, společnosti či státu, ale také ve výchovném nebo politickém působení. Tyto činnosti lze podporovat nebo potlačovat v závislosti na aktuální situaci - hodnotová orientace jim bude buď přát, nebo jim bude na překážku (Prudký, 2004, s. 8).

Ve své práci se budu nejvíce přiklánět k definici od Saka (2000, s. 65), který uvádí, že hodnotová orientace je spolu s hodnotami energetickou složkou osobnosti člověka. S dalšími složkami osobnosti působí jako motivy k jedincovu jednání. Přičemž hodnoty reprezentují motivaci, která je ve větší míře vytříbená a pěstěná. Proto jsou také více vázány na společnosti a sociální prostředí. Je důležité si uvědomit, že na hodnoty se nelze dívat jako na jednotlivé prvky - lásku, mír, přátelství. Pro ucelený obraz je třeba znát hodnotovou orientaci člověka zahrnující jak jednotlivé hodnoty a jejich preference, tak vzájemné mezihodnotové vztahy a korelace.

Sak (2000, s. 78-80) definoval sedm možných hodnotových orientací:

- 1) **Egoisticko-materialistickou** – osoby s touto hodnotovou orientací chtějí být středem pozornosti a mají tendenci se prosazovat. Nejsou altruistické a nemají zájem přinést užitek svému okolí nebo společnosti. Primárním životním cílem je získávání a hromadění majetku;
- 2) **Profesně-rozvojovou** – osoby klonící se k této hodnotové orientaci jsou kreativní a činorodé. Primární důraz kladou na rozvoj osobnosti a celoživotní vzdělávání. Takovým požadavkům by měla vyhovovat i jejich práce od které očekávají, že díky ní se budou osobnostně posouvat a rozvíjet;

- 3) **Reprodukční** - jedinci preferující tuto hodnotovou orientaci kladou důraz na plození potomků a vytváření ideálních podmínek pro jejich zdárný a zdravý vývoj;
- 4) **Globální** - osoby zastávající tuto hodnotovou orientaci ochraňují zájmy celého lidstva. Přejí si, aby celý lidský druh byl zdravý, žil ve zdravém prostředí a v míru. Zatímco lidé s reprodukční orientací se snaží o udržení lidského pokolení, globálně orientovaní mají zájem na vytvoření ideálních podmínek pro život a přežití lidí;
- 5) **Liberální** - pro osoby zastávající tuto hodnotovou orientaci je nejvyšší hodnotou svoboda a vše co se ní váže. Soukromé podnikání chápou v souvislosti vnášení svobody do ekonomického sektoru, ne za účelem vysokých zisků a hromadění majetku jako lidé orientovaní materialisticky;
- 6) **Sociální** - jedinci s touto hodnotovou orientací vystupují ze své individuality a realizují se v interpersonálních vztazích se svým okolím. V intimní rovině se jedná o pomoc druhým, v rovině obecné jde o politickou angažovanost;
- 7) **Hédonistická** - osoby s touto hodnotovou orientací se zaměřují na uspokojování svých zájmů a koníčků. Orientují se i na interpersonální vztahy, ale pouze na ty, které je neomezují. Lidé s tímto zaměřením se věnují aktivitám, které nevyžadují příliš zodpovědnosti a sociální spolupráce.

3 KLASIFIKACE HODNOT

Při snaze o třídění a seskupování hodnot do dílčích kategorií se setkáme s podobným problémem jako při snaze o samotnou definici hodnot. Existuje mnoho názorů, přístupů a kategorizací.

V obecné rovině lze spatřovat tři základní rozměry klasifikace: **objektivnost** vs. **subjektivnost**, **specifičnost** vs. **obecnost**, **relativnost** vs. **univerzálnost** (Pantiće cit. podle Cakirpaloglu, 2009, s. 287-291).

Ke zmíněným přístupům přísluší další kritéria dělení, ze kterých uvedu některá vybraná. Podle toho, kdo je nositelem daných hodnot, dělíme je na **individuální**, **skupinové** a **univerzální**. Na základě místa vzniku rozlišujeme hodnoty **individuální** a **institucionální**. S přihlédnutím ke stupni vědomosti rozlišujeme hodnoty **vědomé** a **nevědomé**. Podle míry vzdálenosti od osoby rozdělujeme hodnoty **konkrétní** a **abstraktní**. Přičemž ke konkrétním hodnotám chová daná osoba citový vztah a hodnoty abstraktní se vážou ke vzdáleným věcem. Z hlediska času lze hovořit o hodnotách **minulých**, **současných** a **budoucích** (Cakirpaloglu, 2009, s. 287-290).

Většina autorů zabývajících se výzkumem hodnot si pro výzkum vytvořila vlastní dělení. Svá dělení přinesl M. Rokeach, E. Spranger, W. Stern, V. E. Frankl. Na našem území S. Kučerová nebo P. Sak, z jehož baterie dvaceti tří hodnot budu vycházet v praktické části své diplomové práce. Z toho důvodu jí nyní podrobně popíši.

3.1 Klasifikace hodnot podle Petra Saka

Petr Sak se řadí mezi nejvýznamnější české výzkumníky v oblasti hodnot. Od roku 1993 se zabýval výzkumem hodnot české mládeže. V publikacích *Proměny české mládeže* (2000) a *Mládež na křižovatce* (2004) popsal dva výzkumné přístupy k hodnotám. První metodikou byla baterie hodnot, která čítala nejprve dvacet dva hodnot (2000), později (2004) byla přidána hodnota **Boha** a počet se navýšil na konečných dvacet tři. Z této baterie budu vycházet v praktické části práce.

Respondenti v Sakově výzkumu se vyjadřovali ke každé hodnotě samostatně a klasifikovali ji na škále od 1 do 5. Přičemž klasifikace 1 znamenala nejmenší význam, klasifikace 5 význam nejvyšší. Následně byly u každé hodnoty vypočítány aritmetické průměry a sestavena tabulka podle preferencí.

Tabulka 1: Baterie hodnot

1.	Zdraví	13.	Plat, další příjmy
2.	Láska	14.	Úspěšnost v zaměstnání
3.	Mír, život bez válek	15.	Vzdělání
4.	Životní partner	16.	Uspokojování svých zájmů, koníčků
5.	Svoboda	17.	Být užitečný druhým lidem
6.	Přátelství	18.	Majetek
7.	Rodina a děti	19.	Soukromé podnikání
8.	Zdravé životní prostředí	20.	Společenská prestiž
9.	Demokracie	21.	Veřejně prospěšná činnost
10.	Pravda, poznání	22.	Bůh
11.	Zajímavá práce	23.	Politická angažovanost
12.	Rozvoj vlastní osobnosti		

Zdroj: Sak (2004, s. 11), vlastní zpracování

Jednotlivé hodnoty Sak následně rozřadil do sedmi hodnotových orientací, o kterých jsem se rozepsala blíže v kapitole hodnotové orientace. Toto rozdělení bude v mé práci klíčové, protože budu porovnávat hodnotovou orientaci mladých dospělých a seniorů.

I přes skutečnost, že Sak s touto metodou úspěšně několik let zkoumal hodnotové orientace mládeže, nemohla jsem si při vlastním zpracování tabulky nevšimnout několika zvláštností, které by mohly narušit objektivnost metody. První problém spatřuji v tom, že dvě hodnoty – *Pravda, poznání* a *Bůh* nebyly přiřazeny k žádné hodnotové orientaci. U hodnoty *Bůh* je důvodem fakt, že ji Sak nejprve zkoumal samostatně a do baterie hodnot byla přidána až později, ale aktualizované hodnotové orientace již zpracovány nebyly. V mém výzkumu se budu věnovat hodnotě *Boha* samostatně, proto její absence v hodnotových orientacích není tak závažná a nikam ji sama přiřazovat nebudu. Nezařadím ani *Pravdu, poznání*, jelikož je mým záměrem, aby bylo případně možné výsledky porovnat s dalšími výzkumníky, kteří vycházeli ze Sakova prvotního dělení a “dodatečné” přiřazení dvou hodnot by mohlo ovlivnit výsledky i komparaci.

Další připomínkou k Sakově klasifikaci je její nerovnoměrnost. K jedné hodnotové orientaci se váže hodnot pět, ke dvěma čtyři a ke zbytku pouze tři hodnoty. Dalším faktorem, který by mohl ovlivnit výsledky statistického zkoumání je skutečnost, že hodnoty jako *Láska*, *Úspěšnost v zaměstnání*, *Soukromé podnikání* a *Společenská prestiž* jsou přiřazeny ke dvěma hodnotovým orientacím zároveň.

Na druhou stranu chápu, že Sak se při třídění hodnot do jednotlivých skupin orientoval především podle obsahu dané hodnoty. Sama jsem však nenalezla lepší systém třídění, který

by dával smysl jak po stránce obsahové, tak po stránce statistické. Proto jsem se rozhodla využít v nezměněné podobě třídění podle Saka. Považovala jsem však za důležité tyto připomínky zmínit, abych čtenáři osvětlila důvody výsledné podoby rozdělení.

Tabulka 2: Rozdělení hodnot podle hodnotových orientací

Egoisticko-materialistická	Majetek	Globální	zdravé životní prostředí
	plat, další příjmy		mír, život bez válek
	společenská prestiž		zdraví
	soukromé podnikání	Liberální	svoboda
	úspěšnost v zaměstnání		demokracie
Profesně-rozvojová	Vzdělání	Sociální	soukromé podnikání
	rozvoj vlastní osobnosti		veřejně prospěšná činnost
	zajímavá práce		politická angažovanost
	úspěšnost v zaměstnání		společenská prestiž
Reprodukční	životní partner	Hédonistická	být užitečný druhým lidem
	rodina a děti		uspokojování svých zájmů a koníčků
	Láska		přátelství
			láska

Zdroj: Sak (2000, s. 78-80), vlastní zpracování

Ke zkoumání hodnot mládeže dále Sak (2000, 2004) ve svých knihách využil párové hodnoty. Tato metoda klade před respondenta vždy dvě pro společnost protikladné hodnoty, přičemž každá z nich leží na opačném konci pětibodové škály. Čísla 1 a 5 tedy vyjadřují vyhraněný názor, 2 a 4 jsou méně vyhraněné, číslo 3 znázorňuje střed.

Respondenti hodnotili šestnáct takových škál s protikladnými společenskými fenomény. Pro příklad škála zabývající se umělým přerušením těhotenství se pohybovala mezi tvrzeními *Právo ženy rozhodovat o svém těhotenství* a *Zákaz interrupce* (Sak, 2000, s. 74-75).

3.2 Klasifikace hodnot podle Shaloma H. Schwartze

Třídění a zjišťování hodnot se v zahraničí věnoval sociální psycholog S. H. Schwartz. Jeho škály SVS a PVQ k měření hodnot patří mezi světově nejpoužívanější.

Schwartz (2015, s. 4-5) definoval šest hlavních rysů hodnot, které se v literatuře neustále opakují:

- 1) Hodnoty jsou přesvědčení silně spjaté s afektem. Osoby, pro které je důležitá nezávislost začnou silně reagovat v momentě, kdy je jejich nezávislost ohrožena;
- 2) Hodnoty odkazují na žádoucí cíle, které lidi motivují k akci, aby jich dosáhli;
- 3) Hodnoty přesahují konkrétní činy a situace. Na rozdíl od norem nebo postojů se hodnoty uplatňují univerzálně, ne pouze v určitých situacích či místech;
- 4) Hodnoty slouží jako standardy nebo kritéria. Jsou tedy klíčem pro hodnocení osob, událostí nebo politiky;
- 5) Hodnoty jsou seřazeny podle relevantní důležitosti. Každý člověk má svůj vlastní uspořádaný systém hodnot;
- 6) Relativní důležitost více hodnot je vodítkem k jednání. Za každým postojem či chováním obvykle stojí více než jedna hodnota.

Autoři se dále domnívali, že hodnoty představují tři univerzální potřeby lidské existence - potřeby člověka jako biologického organismu, potřeby sociální interakce a také zajištění zájmů skupin. Následně definovali osm hodnotových typů - pro-sociální, restriktivní konformismus, požitek, úspěch, zralost, samostatnost, bezpečnost a moc. Později bylo původních osm typů rozšířeno na jedenáct. Schwartz popsal i vztah mezi jednotlivými typy (Schwartz, Bilsky cit. podle Řeháková, 2006, s. 108).

Schwartz zpracoval i dvě metody měření hodnotových orientací. První Schwartz Value Survey (SVS) při níž respondenti hodnotili 57 hodnot jako "vůdčí principy v jejich životě" na stupnici od -1 (je v rozporu s mými hodnotami) do 7 (je extrémně podstatná). Výsledkem měření bylo 10 možných hodnotových orientací: *Moc, Úspěch, Požitkářství, Stimulace, Samostatnost, Univerzalismus, Benevolence, Tradice, Konformismus a Bezpečnost*. K užití této metody je třeba, aby měli respondenti vysokou úroveň abstraktního myšlení, z toho důvodu s ní mohou mít problémy jedinci s nižším vzděláním nebo osoby ze zemí, kde se ve vzdělávacím procesu neklade přílišný důraz na rozvoj abstraktního myšlení. Z toho důvodu Schwartz vytvořil další nástroj Portrait Values Questionnaire (PVQ), který je přístupnější pro všechny a zároveň méně časově náročný. Z měření vychází stejných deset typů hodnot jako ze SVS. Respondentovi je postupně předloženo 29 různých "portrétů" lidí, kteří jsou charakterizováni určitými výroky. Například člověka, který se orientuje na moc popisuje výrok: *Chce, aby lidé dělali, co jim řekne*. Respondent každý portrét hodnotí na základě toho, jak se podobá jemu samému. Může vybrat jednu z šesti možností: velmi se mi podobá, podobá se mi, podobá se mi trochu, podobá se mi málo, nepodobá se mi, vůbec se mi nepodobá. PVQ existuje ve dvou verzích - pro muže a pro ženy (Schwartz cit. podle Řeháková, 2006, s. 113-114).

4 MLADÁ DOSPĚLOST

V praktické části práce budou polovinu respondentů tvořit mladí dospělí. Mladá dospělost je obdobím průlomu, kdy za sebe mladí přejímají odpovědnost a začínají žít život podle svých hodnot a přesvědčení. V následujících podkapitolách budu zabývat otázkou, co je pro toto vývojové období charakteristické a proč se bez jeho překonání nelze posunout do další vývojové fáze.

4.1 Vymezení období

Za mladou dospělost je označována životní fáze, kterou autoři jako Vágnerová (2000, s. 304) nebo Thorová (2015, s. 440) datují mezi 20. až 35. rokem života. V některých publikacích je uváděno označení časná dospělost s věkovým rozmezím mezi 20. až 25.-30. rokem života (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 167). Věk však není jediným a správným ukazatelem dospělosti. Vývoj člověka je značně individuální záležitost a přechod do dospělosti záleží i na jiných faktorech. Vágnerová (2000, s. 304) podmiňuje dosažení dospělosti zvládnutím tří vývojových úkolů, mezi které řadí osvojení si profesní role, nalezení stálého partnerského vztahu, založení rodiny a výchovu dětí. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 167) hovoří v souvislosti s přechodem do dospělosti o důležitosti dosažení osobní zralosti. Za zralého je považován člověk, který je ekonomicky nezávislý na svých rodičích, je ve všech sférách plně zodpovědný za sebe sama, legalizoval svůj partnerský vztah a přijal roli rodiče.

Byl popsán i model “načasování životních událostí”, který vnímá jako nejdůležitější faktor pro přechod mezi jednotlivými fázemi dospělého života nikoliv biologické změny, ale tzv. normativní události. Tyto události zahrnující odchod od rodičů, založení rodiny nebo zlegalizování partnerského vztahu jsou přelomovými životními milníky. Pokud k takové události dojde ve správné době, kdy je na ni jednak jedinec sám připraven, a jednak ji od něj očekává společnost, přechod do další vývojové fáze pokračuje plynule dál (Neugartnerová, 1968 cit. podle Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 168-169).

Přechod do dospělosti skrze šest možných životních drah sledovala i finská studie *Antecedents and Consequences of Transitional Pathways to Adulthood Among University Students: 18-Year Longitudinal Study*. Celkem 182 respondentů bylo od prvního ročníku vysoké školy sledováno po dobu osmnácti let. Na základě odkládání nebo včasnosti partnerství, rodičovství a kariéry bylo formulováno šest cest k dospělosti (Salmela-Aro et al., 2014):

- 1) Lidé s rychlým startem (15 %): do stálého partnerství vstoupili brzy po zahájení vysokoškolské kariéry a přechod k rodičovství uskutečnili již během studia. Na plný úvazek začali pracovat dříve, než bylo v průměru obvyklé;
- 2) Lidé s rychlým partnerstvím, ale pozdním rodičovstvím (15 %): partnerský vztah navázali brzy po nástupu na vysokou školu, práci si našli v průměrném čase, ale rodičovství u nich nastalo relativně pozdě;
- 3) Lidé zaměřeni na kariéru a rodinu (24 %): do pracovního života i partnerství přešli až po dokončení vysoké školy;
- 4) Lidé s kariérou a nestálým partnerstvím (15 %): do partnerství vstoupili ještě během studia, ale prošli si několika rozchody. Začali také brzy pracovat na plný úvazek a je nepravděpodobné, že by měli děti;
- 5) Lidé s pomalým začátkem (19 %): prodloužili si studium na vysoké škole, partnerským vztah navázali později a v případě, že měli děti, tak později;
- 6) Lidé svobodní s pomalou kariérou (12 %): nevstoupili do partnerského vztahu a jejich přechod do pracovního života proběhl pozdě.

Výsledky výzkumu ukázaly, že ti, kteří šli cestou odkládání vykazovali v porovnání se “včasnými” na začátku studia více depresivních symptomů a více se vyhýbali úkolům v sociálních situacích i v situacích, kdy se dosahuje úspěchu (Salmela-Aro et al., 2014).

4.2 Změny v mladé dospělosti

Mladá dospělost je dobou zrání osobnosti. Fyzický a kognitivní vývoj je téměř dokončen. Mladí lidé jsou na vrcholu fyzicky, zdravotně i energeticky. Mají ty nejlepší předpoklady dosahovat skvělých výsledků ve sportu. Vývoj mozku však stále pokračuje. Mladí dospělí zatím nejsou plně schopni odhadnout své limity, rádi jdou do rizika, jednají impulzivně a jejich psychika ještě zdaleka není plně stabilní. Oproti bouřlivému emočnímu prožívání v období adolescence jsou mladí dospělí více vyrovnaní, ale sebekontrola se stále ještě vyvíjí (Thorová, 2015, s. 440-441). Vágnerová (2000, s. 304) poukazuje na důležitost přiměřené a podnětné zkušenosti s dospělými z dětství. Chování, které jsme přejali od našich vzorů v dětství, budeme uplatňovat i o několik let později v počátcích dospělosti. Bylo dokázáno, že lidé, kteří své dětství prožili v podmětově nevyhovujícím prostředí jsou v dospělosti náchylnější selhávat právě tam, kde nedostali dobré základy.

Pro tuto epochu je charakteristická také touha po seberealizaci a vzdělání. První polovinu období provází hledání, kterým směrem se bude seberealizace ubírat. Mladí testují hranice, hledají sebe sama a získávají první důležité zkušenosti. Postupem času získané poznatky a dovednosti využívají ve své profesi. Nástup do zaměstnání mají však tendenci často oddálit prodloužením doby studia (Thorová, 2015, s. 441).

Z výše uvedených tezí lze vyvodit, že období mladé dospělosti je přelomové a často formuje průběh budoucího života na roky dopředu. *“Rozhodnutí rané dospělosti mají své důsledky i pro následující vývojové fáze, protože nashodují změny, které mohou být nezvratné (např. rodičovství)”* (Vágnerová, 2000, s. 305). Proto jde z mého pohledu o jednu z nejdůležitějších a zároveň nejnáročnějších fází v životě, kdy se zúročí výchovné působení rodičů. Všechny doposud nabyté zkušenosti může mladý člověk “otestovat” v reálném životě a dále je prohlubovat.

4.3 Socializace v období mladé dospělosti

Přechod mezi adolescencí a mladou dospělostí je charakterizován sociální přelétavostí. Mladý dospělý má zpravidla velké množství spíše povrchních sociálních vazeb. V rámci získávání zkušeností a prohlubování sociálních dovedností dochází ke střídání partnerských vztahů i profesí. Postupem času dochází k upevňování životních rolí - partnerských, rodičovských, profesních. Dospělý si osvojí určitý životní styl na základě zvnitřněných hodnot a postojů (Vágnerová, 2000, s. 309).

Mladí dospělí často pobývají v okruhu svých vrstevníků, s nimiž je pojí společné aktivity. Tato přátelství bývají mělká a jen některá z nich přetrvávají až do dalších vývojových stádií. Výrazně se proměňují také partnerské vztahy. Dochází k navazování zpravidla prvních vážných intimních partnerství, která jsou závazkem a vyžadují upozadění svého ega a kompromisů. Postupem času si pár buduje společnou identitu. Mnohé heterosexuální páry také vstupují do manželství (Thorová, 2015, s. 441- 442). Podle dat Českého statistického úřadu k tomu, ale dochází spíše ke konci mladé dospělosti. Průměrný věk při vstupu do prvního manželství v roce 2020 byl 32,6 let u mužů a 30,6 let u žen. Přičemž průměrný věk u žen poprvé v historii překročil hranici 30 let (ČSÚ, 2023). Homosexuální páry mohou svůj vztah legalizovat zatím pouze prostřednictvím registrovaného partnerství. Přibývá také singles, tedy jedinců, kteří účelně dlouhodobě žijí bez partnera. Společnost tento jev toleruje více než v historii (Thorová, 2015, s. 442).

5 STÁŘÍ

Druhou polovinu respondentů v mém empirickém výzkumu budou tvořit senioři. Proto se v následujících podkapitolách zaměřím na popis tohoto období, fyzické a psychické změny a socializaci.

5.1 Vymezení období

Vymezit, kdy se člověk stává „starým“ je poněkud problematické. Na problematiku stáří totiž lze pohlížet hned z několika rovin. První rovinu můžeme spatřovat v intra-individuální variabilitě každého člověka. Pokles výkonu v jedné oblasti života může vynahradit udržení či zvýšení výkonu v oblasti jiné. Starý člověk už například nedokáže tolik fyzicky pracovat, ale může se výrazně zvýšit jeho čtenářská aktivita. Druhou rovinou jsou výrazné rozdíly mezi jednotlivci. Někteří lidé jsou si schopni uchovat výbornou fyzickou i duševní kondici i do velmi pokročilého věku. Na jiných jsou vidět známky stárnutí v relativně brzkém věku. Třetí rovinou je neustálý vědecký pokrok, zkvalitňování zdravotnické péče a pokles kladené zátěže. Průměrný věk dožití se v průběhu staletí neustále zvyšuje (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 203). Ve středověku byla průměrná délka života kolem 40 let. V dnešní době se ve vyspělých zemích pokládá za hranici stáří 65 let. V méně vyspělých zemích je hranice nižší - 50 let. V globálním měřítku je nejčastěji uváděna hranice 60 let (Thorová, 2015, s. 463).

5.2 Změny ve stáří

Dnešní společnost nemá ke stáří zrovna pozitivní přístup. Stárnutí je považováno za něco neatraktivního. Kompetence a zkušenosti seniora už společnost povětšinou nepovažuje za nijak přínosné. Média a sociální sítě totiž ve veřejné sféře propagují důležitost mladistvého vzhledu a čerstvosti. Kdokoliv se od této normy odklání je považován za méněcenného. Na takových základech stojí ageismus - směr, který diskriminuje lidi pouze na základě jejich věku (Vágnerová, 2000, s. 443). Pojem ageismus zavedl v roce 1968 eminentní psychiatr a gerontolog Robert Neil Butler. Pod vlivem stereotypních názorů jsou všem starým lidem připisovány negativní vlastnosti jako je pomalost, otupělost nebo nízká výkonnost. I když někteří jedinci tyto vlastnosti opravdu mít mohou, mělo by se vystoupit ze stereotypu a přistupovat ke každému seniorovi jako k unikátu (Thorová, 2015, s. 467-468).

Stáří provází také řada kognitivních změn. Oproti mladé dospělosti, kdy je člověk na vrcholu svých smyslových i tělesných schopností je stáří fází, kdy se úroveň poznávacích funkcí značně snižuje. Na komunikaci s okolím i rekreační aktivity jako je četba, poslech hudby nebo návštěva kulturních akcí má neblahý dopad snižující se kvalita zraku a sluchu. Přičemž zhoršený zrak lze pozorovat až u 90 % lidí nad šedesát let (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 204).

Převážná část osob po osmdesátém roce života špatně rozumí každému čtvrtému slovu. Společně s klesající mírou kontrolované pozornosti je pro seniory velice obtížné vést konverzace v rušném a hlučném prostředí (Gruss, 2009, s. 144-145). Výraznému začlenění do společnosti mohou pomoci různé kompenzační pomůcky jako jsou brýle a sluchadla (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 204).

Mezi další projevy stárnutí patří i zhoršení paměti. Postupně se zhoršuje ukládání i vybavování z paměti. Senioři mají problém především s epizodickou pamětí, která se vztahuje k událostem - nepamatují si, co měli ten den k obědu nebo na jaký program v televizi se dívali předchozí večer. Oproti tomu paměť vztahující se k faktům tzv. sémantická zůstává funkční a lze ji využít jako výchozí prvek pro učení (Vágnerová, 2000, s. 452). Na konci 19. století stanovil psycholog francouzského původu Théodule Ribot zákon o regresi paměťových stop, který říká, že: *“V obou případech [při celkové i parciální amnézii] má stejný průběh: je to sestup od nového ke starému, od komplexního k jednoduchému, od volního k reflexnímu [...].”* (Ribot, 1888 cit. podle Kulišťák, 2017, s. 133). Vybavování starých vzpomínek je tedy pro seniory výrazně snazší. Zároveň lze polemizovat o přesnosti vybavovaných informací, protože již chybí mechanismus, jakým lze pravost vzpomínek ověřit (Vágnerová, 2000, s. 453).

Ve stáří dochází také ke změnám inteligence. Zatímco inteligence krystalická, která má základ ve vrozených vlohách a získaném formálním i informálním vzděláním narůstá postupně od 25 roku věku až do stáří. Naopak inteligence fluidní, která zahrnuje schopnost abstraktního myšlení a operativního řešení problémů se významně snižuje už po 30. roce (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 204).

V oblasti emočního prožívání dochází k úpadku citové stability. Starý člověk se stává citově labilnějším i více emočně ovlivnitelným. Může být také náchylnější k depresím a úzkostem. Změny prožívání mohou vycházet ze somatického základu - tedy změny tělesných hodnot vyvolají změny emoční (Vágnerová, 2000, s. 456).

Osobnost starého člověka se přirozeně vyvíjí i ve stáří. Výzkumy ukazují, že s přibývajícím věkem se senioři orientují spíše do sebe. A to především muži, kteří byli v mládí výrazně více extrovertnější než ženy. Ve stáří se tedy tyto mezipohlavní rozdíly vyrovnávají (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 207). Vágnerová (2000, s. 458-459) poukazuje na možnost, že s věkem může dojít ke zvýraznění určitých vlastností. V některých případech mohou být tyto změny velmi zřetelné. Například nejistota a nízká sebedůvěra se může projevit zvýrazněním puntičkářství nebo opatrností.

5.3 Socializace

Sociální život seniora se od sociálního života mladého dospělého liší v mnoha směrech. Obě skupiny čelí výzvě přivyknání si na nové prostředí i novou sociální roli. Mladí dospělí na trh práce vstupují a zažívají poprvé ekonomickou nezávislost. Senioři naproti tomu zaměstnání opouštějí a stávají se v různé míře ekonomicky závislími na důchodu, respektive státu.

Senioři jsou obvykle více sociálně izolováni a síť jejich sociálních kontaktů je skromnější a orientovaná především na okruh blízkých osob jako je rodina nebo přátelé. Výrazná je i orientace na sebe sama (Vágnerová, 2000, s. 459-460). Zásadní je především význam rodiny, která by měla starého člověka citově saturovat (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 209). Staří lidé mají tendenci pohybovat se spíše ve známém a jistém prostředí i vzhledem ke zhoršujícím se smyslům, které mají vliv na kvalitu mezilidské komunikace. Horší přizpůsobivost má za následek, že se starému člověku ve světě hůře orientuje a přijde mu velmi proměnlivý (Vágnerová, 2000, s. 459-460).

Jednou z nejdůležitějších sociálních rolí starých lidí je role prarodičů - babičky a dědečka. Hned po rodičích jsou k malým dětem nejreaktivnější právě prarodiče. Ve hře jsou oproti rodičům často více smířlivější a trpělivější. Vnoučatům také povídají o dětství jejich rodičů čímž výrazně přispívají k vytvoření představy o historii rodiny. Vyprávění prarodičů podané s lehkostí a nadsázkou může pomoci uklidnit konflikty mezi rodiči a dětmi, protože se může ukázat, že rodiče dělali v mládí úplně stejné věci, za které se v dospělosti zlobí na svoje děti. Prarodiče přinášejí tolik potřebný nadhled. Mezigenerační prolínání je velmi přínosné i pro výuku. Děti a mladiství přebírají hodnoty, postoje a učí se nakonec i odcházením a smrtí prarodičů. Přichází uvědomění vlastní pomíjivosti a také odpovědnosti k rodině a společnosti (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 209).

Kromě kontaktu s vnoučaty a rodinou potřebuje senior trávit čas ve společnosti vrstevníků. Jedině lidé podobného věku dokáží plně pochopit problémy starého člověka i to, jak se cítí. Starý člověk se obklopoval vrstevníky v průběhu celého života. Byli pro něj důležití v období dětství i dospívání, proto tomu není jinak ani v pozdním věku (Vágnerová, 2000, s. 460).

Důležitým milníkem a zároveň často vstupní branou mezi seniory je odchod ze zaměstnání. Na našem území je obvyklý věk odchodu do důchodu mezi 60 a 65 rokem (Thorová, 2015, s. 470). Hlavní změnou je ztráta profesní role a společenského postavení, které s ní bylo spojeno. Opuštění zaměstnání je potvrzením ubývajících sil a snižující se výkonosti (Vágnerová, 2000, s. 464-465).

6 MLADÁ DOSPĚLOST A STÁŘÍ V KONTEXTU TEORIE ERIKA H. ERIKSONA

Antropolog a psychoanalytik Erik H. Erikson v polovině 20. století rozpracoval model psychosociálního vývoje, v němž popsal osm vývojových stádií, kterými si musí projít každý člověk od dětství od narození až po smrt. Erikson se při své vědecké činnosti vycházel z Freuda. Na rozdíl od něj se zaměřil kromě nejbližší rodiny i na širší sociální okolí jedince (Erikson, 1950/2002 cit. podle Blatný, 2016, s. 26). *“Pod vlivem poznatků z embryologie označuje Erikson svůj pohled na vývojový proces jako epigenetický”* (Erikson 1950/2002; 1997/2015 cit. podle Blatný, 2016, s. 26). To znamená, že všechna stádia mají přesně určené místo ve vývoji a všechna na sebe navazují v předem určeném pořadí. Jednotlivá stádia s sebou přinášejí vždy nový konflikt, v němž se mezi sebou poměřují dva kontrasty. Může se jednat např. o intimitu vs. izolaci v období mladé dospělosti. I přes to, že má slovo “konflikt” v našich životech často spíše negativní konotaci, v Eriksonově teorii jsou konflikty nástrojem k seberozvoji a osobnímu růstu. Po zvládnutí konfliktu následuje postup do další vývojové fáze, jeho nezvládnutí má za následek úpadek. Prvky všech stádií jsou u člověka přítomné ve skryté formě dávno před tím, než nastane jejich tzv. kritické období. Tímto souslovím označuje Erikson ideální životní úsek, kdy by se v daném stádiu měly naplno projevit jeho charakteristiky např. kritické období pro utváření základní důvěry je období novorozenecké. Při interpretaci je nutné brát v potaz, že nelze vycházet pouze z jednoho stádia, protože všechna stádia na sebe vzájemně navazují a jedno vychází z druhého (Erikson 1950/2002 cit. podle Blatný, 2016, s. 26).

V následující pasáži bych se ráda věnovala obdobím, na která je tato práce primárně zaměřena. Tedy mladé dospělosti, v tedy šestému stádiu, kde je primárním konfliktem intimita proti izolaci a také období osmému tedy stáří, kde se střetává integrita ega se zoufalstvím. Pro úplnost celku přikládám tabulku osmi vývojových stádií.

Tabulka 3: Vývojová stádia

Vývojové období	Konflikt	Ctnost
I - Kojenecké období	Základní důvěra vs. základní nedůvěra	NADĚJE
II - Rané dětství	Autonomie vs. stud, pochyby	VŮLE
III - Období hry	Iniciativa vs. vina	CÍL
IV - Školní věk	Zručnost vs. méněcennost	SCHOPNOST
V – Adolescence	Identita vs. zmatení identity	VĚRNOST
VI - Mladá dospělost	Intimita vs. izolace	LÁSKA
VII – Dospělost	Tvořivost vs. stagnace	PÉČE
VIII – Stáří	Integrita vs. zoufalství	MOUDROST

Zdroj: Erikson (1999, s. 56), vlastní zpracování

Vzhledem k tématu mého výzkumu se nyní budu podrobněji věnovat mladé dospělosti a stáří. Eriksonova teorie předpokládá, že v mladé dospělosti se odehrává konflikt intimity proti izolaci. Z předešlého stádia by měl mít jedinec utvořenou identitu, kterou v dospělosti může propojit s identitou někoho dalšího. Toto období je charakterizováno navazováním trvalejších partnerských vztahů, které si vyžadují kompromisy. Před každým mladým člověkem stojí obava ze ztráty ega právě v situacích spojených s partnerstvím, přátelstvím a sexuálním životem. Pokud se této obavě nepostaví může to vést k izolaci a ponoření do sebe sama. Může dojít k tzv. distanci, kdy se jedinec snaží izolovat nebo i zneškodnit ty osoby, o kterých si myslí, že jsou pro jeho vlastní existenci ohrožující (Erikson, 2022, s. 239-240). *“Nebezpečím tohoto stádia je izolace, tedy snaha vyhybat se kontaktům, které vedou k intimitě. V psychologii může tato porucha zapříčinit vážné “charakterové problémy””* (Erikson, 2022, s. 242).

Ve stáří se mohou plně rozvinout všechny ctnosti získané z předešlých období. Dochází k tomu ale pouze u takového člověka, který dosáhl integrity ega. Jedná se o stav lidské mysli. Člověk si je jistý tím, že jeho ego směřuje k jednotnému uspořádání a smyslu (Erikson, 2022, s. 243). *“Je to přijímání jednoho a jediného životního cyklu člověka jako něčeho, co muselo být a co nebylo možno nijak nahradit: představuje tedy novou, odlišnou lásku k vlastním rodičům”* (Erikson, 2022, s. 243). Pokud si člověk dostatečně upevnil životní integritu a je si jí plně vědom, nemívá ve stáří strach ze smrti. Pokud člověk integritu postrádá, mívá obavy z blížící se smrti. Neuvědomuje si, že samotný proces cesty životem je ten nejvzácnější dar. Má pocit, že mu nezbývá dost času na to, začít nový život, vyzkoušet jinou cestu po které by k integritě mohl dojít (Erikson, 2022, s. 243-244).

7 ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV – KŘESŤANSKÉ POJETÍ BOHA JAKO HODNOTY ČLOVĚKA

Této kapitole dal vzniknout záměr podrobněji se ve výzkumu věnovat rozdílnostem v postavení hodnoty Boha v hodnotovém systému křesťanů a ateistů. Jelikož sběr dat od křesťanů bude probíhat především v římskokatolické komunitě, následující podkapitoly se věnují základním informacím o této, v naší společnosti nejrozšířenější, církvi.

7.1 Vymezení pojmu a základní terminologie

Římskokatolická církev vychází z křesťanství, monoteistického náboženství, které se začalo utvářet před více než dvěma tisíci lety v době, od níž počítáme náš letopočet. Část tamních Židů považovala za mesiáše tesaře Ježíše z Nazaretu, proto se stali jeho následovníky. Nový zákon o nich hovoří jako o učednících. Ježíš se jako reformátor stal později nepohodlným a byl ukřižován. Po Ježíšově smrti se stali nepohodlnými i učedníci, kteří byli pronásledováni. Toto pronásledování skončilo až v roce 313 ediktem milánským, který povoloval veřejné vyznávání tohoto náboženství.

Posvátný spis křesťanů se nazývá Bible a je rozdělen na dvě části. Starý zákon a Nový zákon, který mimo jiné obsahuje i čtyři evangelia, která hovoří o životě Ježíše (Vojtíšek, 2004, s. 20-21).

Pod termín katolická církev řadíme všechny církve, které uznávají stejnou nauku víry a papeže, kterému jsou zároveň právně podřízeny. V současné době existují přibližně dvě desítky takových církví. Tyto církve se často vážou k určitému místu a většinou nemají nijak velký počet členů. Dohromady se k nim hlásí přibližně deset milionů věřících. Církví s globálním významem a celosvětově nejvyšším počtem věřících je Církev římskokatolická (Martinek, 2016, s. 66).

Podle dat papežské statistické ročenky *Annarium Statisticum Ecclesiae* byl v roce 2020 počet pokřtěných katolíků 1,360 miliardy. V roce 2021 následně vzrostl o 1,3 procenta na 1,378 miliardy. V roce 2021 tvořili katolíci 17,67 procent z celosvětové populace. Počet katolíků zůstává v posledních letech přibližně stejný, což poukazuje na stabilní šíření tohoto náboženství. Co se týče zastoupení náboženství na jednotlivých kontinentech, největší podíl katolíků nalezneme v Americe, kdy připadalo 64,1 katolíků na 100 obyvatel, následovala

Evropa s 39,6 katolíky, Oceánie s 25,9. Nejnižší počet katolíků na 100 obyvatel byl v Africe, konkrétně 19,4 (Catholic Center for studies and media, 2023).

Organizační struktura katolické církve je hierarchická, to znamená, že všechny pravomoci jsou předávány od vyšších stupňů k nižším. Pokud pomineme volbu papeže, který je volen kardinály, neuplatňují se v církvi demokratické mechanismy (Martinek, 2016, s. 71).

V čele církve stojí papež. Každý papež je symbolickým pokračovatelem v díle prvního papeže apoštola Petra, kterého Ježíš pověřil vedením církve. Papež sám sebe označuje za služebníka služebníků Božích. Papeže z jeho úřadu nelze odvolat, může však sám abdikovat. Většina papežů slouží až do smrti. Po papeži v hierarchii následuje sbor biskupů, kteří působí po celém světě a jsou jmenováni přímo papežem. Papež jmenuje také kardinály. Jejich počet se může měnit a kolísá kolem 200 členů. Kardinály jsou jmenováni většinou biskupové, ale může se jím stát i kněz. Kardinálové působí v různých úřadech ve Vatikánu, pomáhají papeži zamýšlet se nad důležitými církevními otázkami a v neposlední řadě ze svého středu papeže volí (Martinek, 2016, s. 72-73).

Římská kurie neboli Svatý stolec je výkonný orgán, skrze který papež vyřizuje agendu celé církve. Sídlem svatého otce je Městský stát Vatikán. Ač je to rozlohou nejmenší stát světa umožňuje Vatikánu status státu působit na ostatní státy jak politicky, tak mravně (Martinek, 2016, s. 74).

7.2 Římskokatolická církev v České republice

V novodobých dějinách byla na našem území církev silně potlačovaná komunistickým režimem. Na desítky let církev zmizela ze sdělovacích prostředků i veřejného života. Komunistický režim ji široké veřejnosti prezentoval jako zkorumpovanou instituci propagující nevědecké teorie. V tomto období se mohli věřící scházet pouze tajně a s rizikem potrestání. To zapříčinilo, že církev ztratila svůj dřívější vliv (Martinek, 2016, s. 75).

Statistické údaje ukazují, že ani po pádu komunismu neměl počet věřících rostoucí tendenci. Při sčítání obyvatel se v roce 1991 k římskokatolické církvi hlásilo 4 021 385 lidí, v roce 2001 to bylo 2 740 780, o deset let později v roce 2011 počet klesl na 1 082 463 a při posledním sčítání v roce 2021 se k římskokatolické církvi hlásilo pouze 741 019 osob. Za 30 let se tedy počet praktikujících křesťanů snížil o více než tři a čtvrt milionu i přes to, že celkově počet obyvatelstva pozvolna narůstal. Nejvíce věřících nalezneme ve Zlínském kraji (54 %), nejméně naopak v Ústeckém kraji (15,8 %) věřících (Sčítání 2021, b.r.).

I přes fakt, že je Česká republika podle dat spíše ateistická církevní působení, přičinlivost a činnost je zde značná.

Církev vzdělává a vychovává děti, mládež i dospělé ve svých mateřských, základních a středních školách, na konzervatořích i vyšších odborných školách. Církev také provozuje školská zařízení jako jsou dětské domovy nebo domovy mládeže. Církev se angažuje rovněž ve zdravotnictví. Záslouhou činnosti řadů mohla zřídit tři nemocnice. Skrze Charitu ČR, která je nejstarším a také největším nestátním poskytovatelem sociálních a zdravotních služeb, pomáhá potřebným, starým i nemocným lidem. Neméně důležitou činností je duchovní doprovázení. Církev působí v armádě, vězení i v policii prostřednictvím vojenských a vězeňských kaplanů (Katolická církev v České republice, 2013, s. 26-32).

Aktuální problém, se kterým se potýká nejenom česká církev, je nedostatek kněží. Pomoc by mohla přinést změna kanonického práva, která by mohla zrušit podmínku celibátu u kněží. Kněžími by se pak mohli stát i jáhni, kteří často mají požadované teologické vzdělání, ale jsou ženatí (Martinek, 2016, s. 80-81).

II PRAKTICKÁ ČÁST

8 ÚVOD DO VÝZKUMU HODNOT

Praktická část práce se zaměřuje na zkoumání a komparaci hodnot a hodnotových orientací mladých dospělých a seniorů. Prvotním impulsem ke zkoumání hodnot mi byl výzkumný nástroj Q-metodologie, o kterém jsem se dozvěděla až během navazujícího magisterského studia. Velice mě zaujal, a proto jsem hledala téma, které bych pomocí této metody mohla zkoumat. Po prvotní rešerši jsem se rozhodla pro hodnoty a hodnotové orientace, protože se jedná o téma poměrně málo probádané, ale přitom velice zajímavé a dotýkající se života každého člověka.

Rozhodla jsem se zjistit a komparovat hodnoty dvou z primárního pohledu odlišných věkových skupin - mladých dospělých a seniorů. A to především proto, že mladí dospělí, mezi které sama patřím jsou generací nastupující a senioři generací odcházející. Obě generace dospívaly v různých politických režimech i sociálních podmínkách. Zajímalo mě, zda budou mít tyto proměnné nějaký vliv na jejich hodnoty a hodnotovou orientaci.

9 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření je prováděno pomocí Q-metodologie, která má široké využití napříč mnoha obory. Tento nástroj se využívá k evaluaci a hodnocení školy v pedagogickém prostředí a uplatnit se dá také při zjišťování postojů, názorů např. jaké vlastnosti by měl mít dobrý lékař nebo také ke zjišťování hodnotové orientace.

“Metoda je výhodná ve výzkumech, v nichž máme zjistit, jak určitá skupina respondentů hodnotí určitou množinu objektů, přičemž těchto objektů je velký počet” (Chráška, 2016, s. 225). Q-metodologie nachází své využití především při důkladném zkoumání menších skupin respondentů, které jsou předem důkladně vybrány (Chráška, 2016, s. 229). Tuto tezi zastává i další autor, který píše: *“Q methodology is an intensive method that seeks in-depth understanding of how at least one person thinks about the topic of investigation. As an intensive method, Q methodology requires a small number of well selected subjects to complete the Q sort, which is a sample of the communications about the topic of interest”* (Brown et al., 1999, s. 602).

Autor dále zmiňuje, že tato metoda se snaží hlouběji pochopit uvažování respondentů nad danou problematikou (Brown et al., 1999, s. 602).

Q-metodologie se nachází na pomyslném mezistupni mezi kvalitativními a kvantitativními metodami. Na jedné straně lze pomocí této metody zjistit osobní názor respondenta, na straně druhé lze získaná data převádět na čísla - kvantifikovat. A následně verifikovat předem stanovené hypotézy. V Q-metodologii se tedy mísí přednosti obou typů výzkumů.

Za vývojem Q-metodologie stojí William Stephenson. Jedná se o shluk statistických a psychometrických postupů (Chráška, 2016, s. 225). Koncept Q-metodologie se vyvinul v souvislosti s faktorovou analýzou ve 30. letech 20. století (Brown et al., 1999, s. 615). Stephenson jej následně popsal ve své knize *The study of behavior: Qtechnique and its methodology* (1953).

Podobně jako všechny metody má i Q-metodologie své klady a zápory. Za výhody Q-metodologie lze považovat možnost docela jednoduchého získání velkého množství poměrně přesných dat. Další výhodou je možnost neomezené opětovné realizace výzkumu. Za nevýhodu může být považován ne zcela nezávislý způsob odpovědí, který je nutný pro statistické vyhodnocení. Q-metodologie totiž funguje na principu nucené volby. Tato námitka však téměř

odpadá při větším počtu Q-typů. Dále lze zvýšit požadavek na hladinu statistické významnosti z 0,05 na 0,01 (Chráska, 2016, s. 229).

9.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem práce je zjistit a komparovat hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů.

Dílním cílem bude zjistit jaký postoj zaujímají jednotlivé skupiny k hodnotě Boha.

Tato hodnota se v podobných výzkumech (Sak) umístila vždy na posledním místě. Chtěla jsem zjistit, zda to má část populace vyznávající víru odlišně. Do mého výzkumu jsem proto zařadila i respondenty, kteří jsou praktikující katolíci. A to v poměru 1:1 s ateisty. Vznikly tedy dvě skupiny, které budu během výzkumu pro zjednodušení nazývat „věřící a nevěřící“. Bude mě zajímat, jak toto složení výzkumného souboru ovlivní postavení hodnoty Boha v hodnotovém žebříčku konkrétních zkoumaných skupin.

Druhým dílním cílem bude zjistit, které konkrétní hodnoty jsou pro každou skupinu nejvíce a nejméně důležité.

9.2 Stanovení výzkumných otázek

Existuje rozdíl v následujících hodnotových orientacích?

- Egoisticko-materialistické;
- Profesně-rozvojové;
- Reprodukční;
- Globální;
- Liberální;
- Sociální;
- Hédonistické.

Jakou pozici zaujímá hodnota Boha v hodnotových žebříčcích osob věřících a nevěřících?

9.3 Formulace hypotéz

Následující hypotézy jsem stanovila v návaznosti na výzkumné otázky a cíl výzkumu. Hypotézy jsem formulovala na základě potřeby komparovat mezi sebou zjištěné údaje

o mladých dospělých a seniorech. Ke konci praktické části budu hypotézy statisticky ověřovat a verifikovat na základě dat získaných od respondentů.

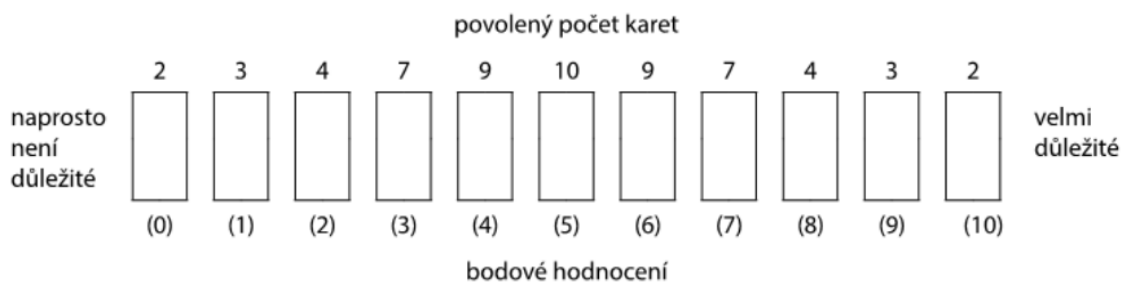
- H1 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v egoisticko-materialistické hodnotové orientaci;
- H2 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v profesně-rozvojové hodnotové orientaci;
- H3 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v reprodukční hodnotové orientaci;
- H4 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v globální hodnotové orientaci;
- H5 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v liberální hodnotové orientaci;
- H6 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v sociální hodnotové orientaci;
- H7 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v hédonistické hodnotové orientaci;
- H8: Předpokládám, že hodnota Boha bude na žebříčku hodnot u věřících postavena výrazně výše než u nevěřících.

9.4 Aplikace Q-metodologie ve výzkumu

S přihlédnutím ke zkoumanému tématu jsem se rozhodla využít jako výzkumnou metodu Q-metodologii, o které jsem se poprvé dozvěděla až v prvním ročníku navazujícího studia. Tato metoda není v závěrečných pracích využívána v tak velké míře jako například dotazník. Ke zkoumání hodnot je však dle mého názoru tato metoda mnohem vhodnější, protože téma vyžaduje hlubší, spíše kvalitativní přístup.

Podobně jako jiné výzkumné metody má i Q-metodologie předepsaný výzkumný postup. V první řadě je vhodné formulovat si výzkumný problém, hypotézy a zvolit výzkumný soubor. Dále je potřeba vytvořit záznamový arch a jednotlivé kartičky s výroky, které se nazývají Q-typy. Počet políček v záznamovém archu musí být shodný s počtem Q-typů. Rozložení většinou záznamového archu kopíruje Gaussovu křivku jedná se o tzv. kvazinormální distribuci. Po respondentovi je vyžadováno, aby do každé hromádky umístil předem určený počet karet. Opakem kvazinormální distribuce je distribuce pravoúhlá, při níž respondent umísťuje

do všech hromádek stejný počet karet. Respondenti mohou Q-typy třídit podle různých hledisek zadaných výzkumníkem (Chráska, 2016, s. 225-226).

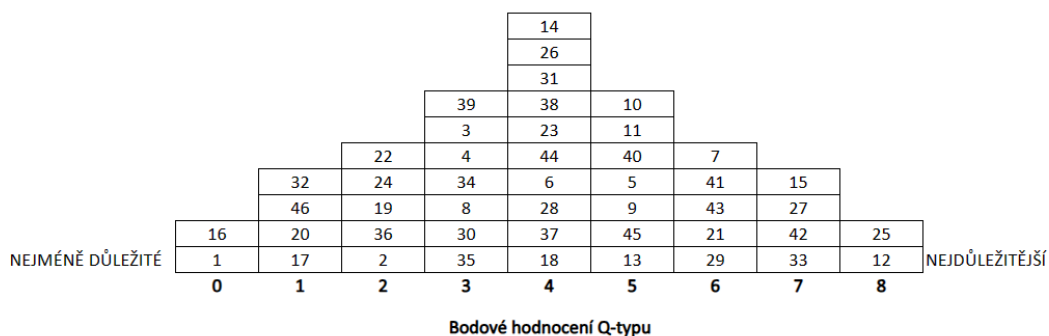
Obrázek 1: Schéma Q-třídění - kvazिनormalní distribuce

Zdroj: Chráska, 2016, s. 225

V kontextu vlastního výzkumu jsem si po stanovení výzkumného problému, výzkumných otázek a hypotéz sestavila 46 Q-typů. V literatuře se uvádí různé doporučené počty Q-typů - 60 až 120 (Chráska), 30 až 60 (Brown). Sama jsem se přiklonila spíše k nižší hranici, protože mezi respondenty budou zastoupeny i osoby ve vyšším věku a velké množství Q-typů by mohlo zhoršit jejich rozhodovací schopnosti. Q-typy vycházejí z baterie hodnot Petra Saka která čítá 23 hodnot. Ke každé hodnotě v baterii se vážnou právě dva Q-typy. Použité Q-typy jsou podle Petra Saka rozděleny do sedmi skupin - jednotlivých hodnotových orientací:

- Egoisticko-materialistické;
- Profesně-rozvojové;
- Reprodukční;
- Globální;
- Liberální;
- Sociální;
- Hédonistické.

Dále jsem Q-typy seřadila podle abecedy a přidělila jim čísla od 1 do 46. Čísla mi následně usnadnila práci při prepisování dat do excelu. Dále jsem si vytvořila záznamový arch, jehož zmenšený návrh zobrazen na obrázku níže.

Obrázek 2: Arch na výsledky Q-třídění - zaneseny výsledky jednoho z respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Jednotlivé Q-typy respondenti rozdělovali do připravené tabulky ve tvaru pyramidy a to tzv. kvazinormální distribucí. Tabulku tvoří 46 polí a devět sloupců s hodnotami od 0 do 8.

Před zařazením kartičky do tabulky si respondent položil otázku “Jak moc je pro mě v životě důležité (konkrétní kartička s hodnotou)”. Podle svých preferencí následně hodnotu zařadil do dané části “pyramidy”. U levého okraje se nacházejí hodnoty, které jsou pro respondenta nejméně důležité. V pravé polovině jsou umístěny hodnoty pro respondenta nejdůležitější. Skutečnost, že respondent umístil danou kartičku úplně vlevo a pole s bodovým hodnocením “0” neznamená, že pro něj hodnota uvedená na kartičce nemá žádný význam. Tato hodnota pro respondenta význam mít může, ale je pro něj nejméně důležitá v porovnání s hodnotami uvedenými na ostatních kartičkách.

9.5 Charakteristika výzkumného souboru

Respondenti byli do výzkumu zařazeni na základě záměrného výběru. Předem jsem si definovala osm kategorií podle určitých kritérií - věk (mladí dospělí 18 – 30 let, senioři 65+ let), pohlaví (muži, ženy), víra v Boha (věřící, nevěřící). Věkový průměr v kategorii mladí dospělí byl 25,15 let. V kategorii seniorů byl věkový průměr 73,85 let. V každé kategorii bylo 5 respondentů. Příkladem takové kategorie mohou být například mladí dospělí věřící muži. Celkem bylo 40 respondentů. Rozložení respondentů je znázorněno v tabulce níže. Čísla v závorkách znázorňují počet respondentů v každé kategorii.

Tabulka 4: Rozložení respondentů ve výzkumném vzorku

Mladí dospělí (20)			
Věřící (10)		Nevěřící (10)	
Muži (5)	Ženy (5)	Muži (5)	Ženy (5)

Senioři (20)			
Věřící (10)		Nevěřící (10)	
Muži (5)	Ženy (5)	Muži (5)	Ženy (5)

Zdroj: vlastní zpracování

9.6 Sběr dat

Data pro výzkum jsem sbírala v období ledna a února roku 2024. Jelikož se jednalo o záměrný výběr, tak jsem si předem vytipovala a sepsala seznam možných respondentů, které jsem začala postupně oslovovat a nabízet jim účast ve výzkumu. V kategorii seniorů, jsem osobně neznala dostatek vhodných respondentů, proto jsem žádala osoby spadající do této kategorie, zda by mi mohly doporučit své přátele nebo známé, kteří by se případně mohli výzkumu také zúčastnit.

Data jsem sbírala v terénu. Respondenty jsem nejprve telefonicky nebo e-mailem kontaktovala a domluvila si s nimi schůzku. Schůzky probíhaly u respondentů doma, v kavárně, ve škole a v případě věřících většinou na faře.

Každého účastníka výzkumu jsem na začátku seznámila s výzkumem a jeho pravidly. Dále jsem účastníka informovala, že výzkum je zcela anonymní a že může účast ve výzkumu odmítnout. Po skončení výzkumu jsem si o zkoumaných osobách zaznamenala tři údaje - pohlaví, věk a postoj k víře (věřící/nevěřící). Na všechny identifikující údaje jsem se respondentů tázala až po seřazení Q-typů, aby uvedený údaj o víře neovlivnil respondentovo třídění Q-typů.

Před samotným vyplněním výzkumu jsem každému respondentovi předložila záznamový arch a sadu 40 Q-typů. Úkolem respondentů bylo zařadit Q-typy do záznamového archu (ve tvaru pyramidy) podle jejich vlastní preference. Jelikož jsem byla u výzkumu celou dobu přítomna, nemuseli respondenti své odpovědi přepisovat do záznamového archu. Stačilo rozmístit do jednotlivých okének předem připravené kartičky s Q-typy. Záznamový arch jsem si po seřazení vyfotila a doma sama přepsala do předem připravené tabulky v MS Excel. V tomto archu jsem měla nastaveny kontrolní mechanismy, které pomáhaly předcházet případným chybám v přepisu dat.

Výzkum jsem realizovala s celkem 42 respondenty. Dva vzorky jsem musela ihned vyřadit, protože respondenti ani přes opakované vysvětlování nepochopili princip výzkumu a nebyli tak schopni výzkum zdárně dokončit. Do výzkumu jsem tedy zařadila data od 40 respondentů.

9.7 Limity výzkumu

Za hlavní limit výzkumu považuji skutečnost, že výzkumný vzorek nereprezentuje reálné rozložení věřících a nevěřících osob v populaci - věřících není 50 %. Toto rozdělení se však hodilo pro účely mé práce, proto jsem jej použila.

Za další limit lze považovat skutečnost, že výzkumný vzorek dostatečně nereprezentuje obě cílové skupiny – ať už z hlediska vzdělání nebo místa bydliště – město a venkov. Při výběru respondentů jsem totiž na tyto skutečnosti nekladla důraz.

10 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Sesbíraná data jsem analyzovala a vyhodnocovala pomocí MS Excel. V následujících podkapitolách podrobně rozvedou postup analýzy výsledků.

Výsledky Q-metodologie budou prezentovány pro větší přehlednost a názornost pomocí tabulek. Pomocné materiály použité ve výzkumu jako jsou tabulky se sesbíranými daty budou umístěny v příloze práce.

10.1 Hierarchie hodnot

Respondenti měli během výzkumu za úkol seřadit jednotlivé Q-typy podle míry jejich preference na devítibodové škále od 0 (nejmenší preference v porovnání s ostatními Q-typy) do 8 (největší preference v porovnání s ostatními Q-typy). Do každé bodové kategorie mohli zařadit pouze omezený počet Q-typů. Q-typů bylo celkem 46 a vycházeli z baterie hodnot od Petra Saka, která čítá přesně 23 hodnot. Ke každé hodnotě se tedy vázaly právě dva Q-typy.

K získání výsledků vedlo několik mezikroků. Nejprve jsem získaná data přepsala v numerické podobě do velké souhrnné tabulky (viz Příloha A). Řádky číslované 1.-40. představují jednotlivé respondenty a jejich odpovědi. Sloupce číslované 1.-46. představují výsledky jednotlivých Q-typů. Tabulka obsahuje kromě výsledků výzkumu také další údaje o respondentech jako věk, pohlaví (M - muž, Ž - žena), věkovou skupinu (MD - mladí dospělí, S - senioři) a údaj o víře (A - věřící, N - nevěřící). Díky těmto ukazatelům jsem si mohla data v tabulce pohodlně filtrovat. V pravém okraji tabulky se nachází sloupec s kontrolním součtem pro každého respondenta. Ve spodní části tabulky je ke každé hodnotě vypočítán součet, průměr a směrodatná odchylka.

Pro větší přehlednost jsem si vytvořila pro každou zkoumanou skupinu (mladí dospělí, senioři, věřící, nevěřící) ještě jednu tabulku zvlášť (viz Přílohy B, C, D, E). Tabulky jsou rozvrženy podobně jako tabulka výchozí.

Pro získání výsledků a pořadí jednotlivých hodnot z baterie od Petra Saka bylo potřeba k dané hodnotě přiřadit dva Q-typy, které ji ve výzkumu reprezentovaly. V tabulce jsou uvedena čísla jednotlivých Q-typů (výčet Q-typů s přidělenými čísly viz Příloha G), dále jejich bodové odhodnocení a výsledný součet a průměr.

V rámci prezentace výsledků výzkumu budou získaná data zároveň i interpretována.

10.1.1 Pořadí hodnot celého výzkumného vzorku (shrnující data od všech účastníků výzkumu)

V následující tabulce jsou zaneseny výsledky celého výzkumného souboru.

Tabulka 5: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – celý výzkumný vzorek

Hodnoty (podle P. Saka)	Číslo Q-typu		Naměřená hodnota		Suma	Průměr
	Q- typ 1	Q- typ 2	Q- typ 1	Q- typ 2		
1. Zdraví	12	40	7,025	5,225	12,25	6,125
2. Mír	35	42	4,35	5,4	9,75	4,875
3. Láska	39	5	5,175	5,575	10,75	5,375
4. Životní partner	25	43	6,15	4,8	10,95	5,475
5. Životní prostředí	41	44	2,8	3,95	6,75	3,375
6. Přátelství	26	28	5,55	3,05	8,6	4,3
7. Rodina, děti	27	29	6,65	5,85	12,5	6,25
8. Svoboda	21	33	4,475	5,375	9,85	4,925
9. Pravda, poznání	34	7	4,475	5	9,475	4,7375
10. Zajímavá práce	14	15	3,45	5,225	8,675	4,3375
11. Demokracie	45	20	3,9	3,225	7,125	3,5625
12. Plat	32	24	2,275	2,825	5,1	2,55
13. Rozvoj osobnosti	37	23	4,25	3,95	8,2	4,1
14. Úspěšnost v zaměstnání	16	10	2,75	4,125	6,875	3,4375
15. Vzdělání	13	17	3,425	2,675	6,1	3,05
16. Být užitečný druhým lidem	8	9	4,4	3,55	7,95	3,975
17. Uspokojování zájmů a koníčků	30	18	4	3,825	7,825	3,9125
18. Majetek	4	3	4,975	4,225	9,2	4,6
19. Společenská prestiž	6	31	2,8	2,725	5,525	2,7625
20. Soukromé podnikání	19	11	2,275	2,45	4,725	2,3625
21. Veřejně prospěšné práce	2	38	1,925	3,475	5,4	2,7
22. Politická angažovanost	1	36	0,625	1,875	2,5	1,25
23. Bůh	46	22	4,1	3,825	7,925	3,9625

Zdroj: vlastní zpracování

Za použití dat z posledního sloupce této tabulky jsem sestavila následující žebříček hodnot. Data z tabulky ukazují průřez hodnotových preferencí celého výzkumného vzorku. Hodnoty jsou seřazeny sestupně na základě průměru. Pro větší názornost výsledků jsem ve sloupci *Průměr* použila zelený podkres různé intenzity korespondující s velikostí daného čísla.

Tabulka 6: Pořadí hodnot celého výzkumného vzorku

Pořadí	Hodnota	Průměr
1.	Rodina, děti	6,25
2.	Zdraví	6,13
3.	Životní partner	5,48
4.	Láska	5,38
5.	Svoboda	4,93
6.	Mír	4,88
7.	Pravda, poznání	4,74
8.	Majetek	4,60
9.	Zajímavá práce	4,34
10.	Přátelství	4,30
11.	Rozvoj osobnosti	4,10
12.	Být užitečný druhým lidem	3,98
13.	Bůh	3,96
14.	Uspokojování zájmů a koníčků	3,91
15.	Demokracie	3,56
16.	Úspěšnost v zaměstnání	3,44
17.	Životní prostředí	3,38
18.	Vzdělání	3,05
19.	Společenská prestiž	2,76
20.	Veřejně prospěšné práce	2,70
21.	Plat	2,55
22.	Soukromé podnikání	2,36
23.	Politická angažovanost	1,25

Zdroj: vlastní zpracování

Souhrnné výsledky nebudu podrobněji komentovat, protože slouží pouze pro doplnění úplných informací o výzkumném souboru. Hlavním cílem práce, kterému se budu podrobně věnovat bude popis, rozbor a komparace výsledků jednotlivých skupin ve výzkumném souboru.

10.1.2 Pořadí hodnot mladých dospělých

V následující tabulce jsou zaneseny údaje posbírané při výzkumu od mladých dospělých. V této skupině bylo zařazeno celkem 20 osob. Představovala tedy přesně polovinu z celého výzkumného souboru. Ve výzkumném vzorku bylo shodně 10 mužů a 10 žen. Z nichž byla polovina věřících a polovina nevěřících. Věkový průměr ve výzkumné vzorku byl 25,15 let.

Tabulka 7: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – mladí dospělí

Hodnoty (podle P. Saka)	Číslo Q-typu		Naměřená hodnota		Suma	Průměr
	Q- typ 1	Q- typ 2	Q- typ 1	Q- typ 2		
1. Zdraví	12	40	6,85	5,1	11,95	5,975
2. Mír	35	42	4,45	4,85	9,3	4,65
3. Láska	39	5	5,6	6,65	12,25	6,125
4. Životní partner	25	43	6,25	4,6	10,85	5,425
5. Životní prostředí	41	44	2,5	3,75	6,25	3,125
6. Přátelství	26	28	5,55	2,4	7,95	3,975
7. Rodina, děti	27	29	6,55	5	11,55	5,775
8. Svoboda	21	33	4,4	5,85	10,25	5,125
9. Pravda, poznání	34	7	4,5	5	9,5	4,75
10. Zajímavá práce	14	15	3,8	5,55	9,35	4,675
11. Demokracie	45	20	4,15	2,95	7,1	3,55
12. Plat	32	24	2,25	3,15	5,4	2,7
13. Rozvoj osobnosti	37	23	4,6	3,95	8,55	4,275
14. Úspěšnost v zaměstnání	16	10	3,2	3,85	7,05	3,525
15. Vzdělání	13	17	3,1	2,1	5,2	2,6
16. Být užitečný druhým lidem	8	9	4,3	3,55	7,85	3,925
17. Uspokojování zájmů a koníčků	30	18	4,3	4,25	8,55	4,275
18. Majetek	4	3	5,25	4,35	9,6	4,8
19. Společenská prestiž	6	31	2,25	3,05	5,3	2,65
20. Soukromé podnikání	19	11	2,4	2,7	5,1	2,55
21. Veřejně prospěšné práce	2	38	1,7	3,55	5,25	2,625
22. Politická angažovanost	1	36	0,5	1,8	2,3	1,15
23. Bůh	46	22	3,8	3,75	7,55	3,775

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední sloupec z tabulky jsem opět využila k sestavení sestupného žebříčku hodnot mladých dospělých.

Tabulka 8: Pořadí hodnot mladých dospělých

Pořadí	Hodnota	Průměr
1.	Láska	6,13
2.	Zdraví	5,98
3.	Rodina, děti	5,78
4.	Životní partner	5,43
5.	Svoboda	5,13
6.	Majetek	4,80
7.	Pravda, poznání	4,75
8.	Zajímavá práce	4,68
9.	Mír	4,65
10.	Rozvoj osobnosti	4,28
11.	Uspokojování zájmů a koníčků	4,28
12.	Přátelství	3,98
13.	Být užitečný druhým lidem	3,93
14.	Bůh	3,78
15.	Demokracie	3,55
16.	Úspěšnost v zaměstnání	3,53
17.	Životní prostředí	3,13
18.	Plat	2,70
19.	Společenská prestiž	2,65
20.	Veřejně prospěšné práce	2,63
21.	Vzdělání	2,60
22.	Soukromé podnikání	2,55
23.	Politická angažovanost	1,15

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky vyplývá, že na prvním místě u mladých dospělých umístila hodnota *Láska* s průměrným hodnocením 6,13, což je poměrně překvapivé. Tato hodnota bývá ve výzkumech s podobným zaměřením obvykle vysoko, ale většinou jsou před ní umístěny hodnoty jako je *Zdraví* nebo *Rodina, děti*. Na druhém místě se podle mého očekávání umístila hodnota *Zdraví* s průměrem 5,98. Umístění této hodnoty mě nijak nepřekvapilo, protože bývá obvykle na předních místech žebříčků. Na třetím místě se umístila podle očekávání hodnota *Rodina, děti* s průměrem 5,78. Čtvrté místo obsadil *Životní partner* s průměrem 5,43. První čtveřici v žebříčku tvoří hodnoty spadající (kromě *Zdraví*) do reprodukční hodnotové orientace. Je tedy zřejmé, že tato hodnotová orientace bude pro mladé dospělé na prvním místě.

Páté místo v žebříčku obsadila hodnota *Svoboda* s průměrem 5,13. Tento výsledek mě poněkud překvapil, neočekávala jsem, že bude hodnota *Svoboda* umístěna tak vysoko. Z výsledku lze usuzovat, že je pro mladé svoboda velice důležitá. Nejspíše k této hodnotě přistupují více

obecně než politicky, protože hodnoty *Demokracie* a *Politická angažovanost* se umístily až ve spodní části žebříčku.

Dále mě zaujalo umístění hodnoty *Rozvoj osobnosti* na desátém místě s průměrem 4,28. Očekávala jsem, že tato hodnota bude pro mladé dospělé stejně nebo méně důležitá než hodnota *Vzdělání*, která se nakonec umístila až na dvacátém prvním místě s průměrem 2,60.

Hodnota *Bůh* se umístila podle mého očekávání ve středu žebříčku na čtrnáctém místě. Předpokládala jsem, že nevěřící budou mít tuto hodnotu na spodních příčkách a věřící naopak na vrcholu. Vzhledem k tomu, že se ve vzorku nacházela přesně polovina věřících a polovina nevěřících došlo ke zprůměrování výsledků.

10.1.3 Pořadí hodnot seniorů

V následující tabulce jsou zanesena data shromážděná od seniorů. Tento výzkumný vzorek čítal 20 osob. Ve výzkumném vzorku bylo shodně 10 mužů a 10 žen. Z nichž byla polovina věřících a polovina nevěřících. Věkový průměr ve výzkumném vzorku byl 73,85 let.

Tabulka 9: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – senioři

Hodnoty podle (P. Saka)	Číslo Q-typu		Naměřená hodnota		Suma	Průměr
	Q- typ 1	Q- typ 2	Q- typ 1	Q- typ 2		
1. Zdraví	12	40	7,2	5,35	12,55	6,275
2. Mír	35	42	4,25	5,95	10,2	5,1
3. Lásky	39	5	4,75	4,5	9,25	4,625
4. Životní partner	25	43	6,05	5	11,05	5,525
5. Životní prostředí	41	44	3,1	4,15	7,25	3,625
6. Přátelství	26	28	5,55	3,7	9,25	4,625
7. Rodina, děti	27	29	6,75	6,7	13,45	6,725
8. Svoboda	21	33	4,55	4,9	9,45	4,725
9. Pravda, poznání	34	7	4,45	5	9,45	4,725
10. Zajímavá práce	14	15	3,1	4,9	8	4
11. Demokracie	45	20	3,65	3,5	7,15	3,575
12. Plat	32	24	2,3	2,5	4,8	2,4
13. Rozvoj osobnosti	37	23	3,9	3,95	7,85	3,925
14. Úspěšnost v zaměstnání	16	10	2,3	4,4	6,7	3,35
15. Vzdělání	13	17	3,75	3,25	7	3,5
16. Být užitečný druhým lidem	8	9	4,5	3,55	8,05	4,025
17. Uspokojování zájmů a koníčků	30	18	3,7	3,4	7,1	3,55
18. Majetek	4	3	4,7	4,1	8,8	4,4
19. Společenská prestiž	6	31	3,35	2,4	5,75	2,875
20. Soukromé podnikání	19	11	2,15	2,2	4,35	2,175
21. Veřejně prospěšné práce	2	38	2,15	3,4	5,55	2,775
22. Politická angažovanost	1	36	0,75	1,95	2,7	1,35
23. Bůh	46	22	4,4	3,9	8,3	4,15

Zdroj: vlastní zpracování

Data z posledního sloupce tabulky jsem využila k sestavení hodnotového žebříčku seniorů.

Tabulka 10: Pořadí hodnot seniorů

Pořadí	Hodnota	Průměr
1.	Rodina, děti	6,25
2.	Zdraví	6,13
3.	Životní partner	5,48
4.	Láska	5,38
5.	Svoboda	4,93
6.	Mír	4,88
7.	Pravda, poznání	4,74
8.	Majetek	4,60
9.	Zajímavá práce	4,34
10.	Přátelství	4,30
11.	Rozvoj osobnosti	4,10
12.	Být užitečný druhým lidem	3,98
13.	Bůh	3,96
14.	Uspokojování svých zájmů a koníčků	3,91
15.	Demokracie	3,56
16.	Úspěšnost v zaměstnání	3,44
17.	Životní prostředí	3,38
18.	Vzdělání	3,05
19.	Společenská prestiž	2,76
20.	Veřejně prospěšné práce	2,70
21.	Plat	2,55
22.	Soukromé podnikání	2,36
23.	Politická angažovanost	1,25

Zdroj: vlastní zpracování

Z dat lze vyvodit, že pro seniory je nejdůležitější hodnota *Rodina, děti* s průměrným hodnocením 6,25. Následovaly hodnoty *Zdraví* s průměrným hodnocením 6,13 a *Životní partner* s průměrným hodnocením 5,48. Toto rozmístění jsem očekávala.

Hodnota *Svoboda* na pátém místě s průměrným hodnocením 4,93. Toto umístění jsem očekávala v závislosti na faktu, že všichni respondenti z této skupiny žili během vlády totalitního režimu.

Hodnota *Bůh* se umístila s průměrným hodnocením 3,96 přibližně v polovině tabulky, což jsem opět očekávala. Překvapilo mě, že hodnota *Plat* se umístila téměř na konci tabulky s průměrným hodnocením 2,55. Očekávala jsem, že se umístí výše, protože jsem respondentům říkala, ať na výzkum nahlíží z celoživotního pohledu, a tedy z pozice, kdy byli výdělečně činní.

10.1.4 Komparace hodnot mladých dospělých a seniorů

Pro větší přehlednost jsem vytvořila následující tabulku, kde jsou vedle sebe přehledně zobrazeny výsledky obou sledovaných skupin.

Tabulka 11: Komparace hodnot mladých dospělých a seniorů

Hodnota	Pořadí MD	Trend	Rozdíl	Pořadí Seniori	Hodnota
Láska	1.	<	6	7.	Láska
Zdraví	2.	=	0	2.	Zdraví
Rodina, děti	3.	>	2	1.	Rodina, děti
Životní partner	4.	>	1	3.	Životní partner
Svoboda	5.	=	0	5.	Svoboda
Majetek	6.	<	3	9.	Majetek
Pravda, poznání	7.	>	1	6.	Pravda, poznání
Zajímavá práce	8.	<	4	12.	Zajímavá práce
Mír	9.	>	5	4.	Mír
Rozvoj osobnosti	10.	<	3	13.	Rozvoj osobnosti
Uspokojování zájmů a koníčků	11.	<	5	16.	Uspokojování zájmů a koníčků
Přátelství	12.	>	4	8.	Přátelství
Být užitečný druhým lidem	13.	>	2	11.	Být užitečný druhým lidem
Bůh	14.	>	4	10.	Bůh
Demokracie	15.	=	0	15.	Demokracie
Úspěšnost v zaměstnání	16.	<	2	18.	Úspěšnost v zaměstnání
Životní prostředí	17.	>	3	14.	Životní prostředí
Plat	18.	<	3	21.	Plat
Společenská prestiž	19.	=	0	19.	Společenská prestiž
Veřejně prospěšné práce	20.	=	0	20.	Veřejně prospěšné práce
Vzdělání	21.	>	4	17.	Vzdělání
Soukromé podnikání	22.	=	0	22.	Soukromé podnikání
Politická angažovanost	23.	=	0	23.	Politická angažovanost

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky lze vyčíst v jakém pořadí se daná hodnota umístila u konkrétní skupiny. Znaménka “větší”, “menší”, “rovná se” ve sloupci trend poukazují na vztah čísel ze sloupců pořadí. Ve sloupci rozdíl jsou číselně vyjádřeny rozdíly mezi sloupci pořadí. Sytost zelené barvy v tomto sloupci opět dokresluje velikost daného rozdílu.

Nejvíce se mínění generací lišilo v názoru na hodnotu *Láska*, a to o šest pozic. Domnívám se, že tento rozdíl je zapříčiněn potřebami v daném životním období. Jak jsem již zmiňovala v praktické části práce, mladá dospělost je obdobím navazování prvních vážných romantických vztahů a hledáním životního partnera. Ve stáří už lidé naopak netouží po lásce, která může být

mnohdy vrtkavá, ale hledají jistoty v hodnotách, jakými jsou *Rodina, děti* nebo *Životní partner*. Na tento fakt poukazují i data z mého výzkumu.

Další výraznější rozdíl jsem zaznamenala u hodnoty *Mír*. Seniori měli tuto hodnotu na čtvrtém místě, zatímco mladí dospělí o pět pozic níže, tedy až na místě devátém. Domnívám se, že důvodem by mohla být zkušenost některých seniorů s válkou nebo těžkým poválečným obdobím. Zároveň žili v období studené války a velmi napjatých mocenských vztahů, proto jim životní zkušenosti napovídají, že mír může být velmi křehký. Oproti tomu mladí dospělí nikdy neprožili útrapy spojené s válkou, celý život žili v míru. Mír je pro tuto generaci normou a kvůli absenci životních zkušeností si nedovedou připustit jeho pomíjivost.

Rozdíl pěti pozic jsem pozorovala i u hodnoty *Uspokojování svých zájmů a koníčků*. Tato hodnota je výrazně důležitější pro skupinu mladých dospělých, kteří jí mají na jedenácté pozici. Skupina seniorů zařadila hodnotu až na místo šestnácté. Na základě nastudované literatury se domnívám, že je tento rozdíl opět způsoben specifiky daných věkových skupin. Mladá dospělost je obdobím, kdy se člověk hledá a zkouší nové věci. Zároveň tato skupina žije aktivním životním stylem a obvykle patří hned do několika zájmových skupin. Pro seniory jsou koníčky a zájmy také důležité, ale nejsou vzhledem k jejich věku a zdraví prioritou.

Ve výzkumu bylo i několik hodnot, které vnímaly obě generace naprosto shodně. Patřily mezi ně *Zdraví, Svoboda, Demokracie, Společenská prestiž, Veřejně prospěšné práce, Soukromé podnikání a Politická angažovanost*. Celkem se tedy obě generace shodly na stejném umístění sedmi hodnot. Došlo tedy ke shodě u téměř třetiny hodnot z celé baterie.

Zároveň jsem přesvědčena, že výsledky výzkumu do určité míry odrážejí poznatky z odborné literatury.

10.1.5 Pořadí hodnot věřících

V následující tabulce jsou zanesena data věřících respondentů. Výzkumný vzorek zahrnuje dvacet respondentů. V této skupině se nachází shodně deset mladých dospělých a deset seniorů. Ve vzorku je přesně polovina mužů a polovina žen. Věkový průměr této skupiny je 49,95 let.

Tabulka 12: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – věřící

Hodnoty podle (P. Saka)	Číslo Q-typu		Naměřená hodnota		Suma	Průměr
	Q- typ 1	Q- typ 2	Q- typ 1	Q- typ 2		
1. Zdraví	12	40	6,45	5,1	11,55	5,775
2. Mír	35	42	3,9	5,45	9,35	4,675
3. Láska	39	5	5,15	5,8	10,95	5,475
4. Životní partner	25	43	6,3	4,7	11	5,5
5. Životní prostředí	41	44	2,9	3,75	6,65	3,325
6. Přátelství	26	28	5,45	3,05	8,5	4,25
7. Rodina, děti	27	29	6,75	6	12,75	6,375
8. Svoboda	21	33	4,65	4,65	9,3	4,65
9. Pravda, poznání	34	7	4,55	4,95	9,5	4,75
10. Zajímavá práce	14	15	3,45	5	8,45	4,225
11. Demokracie	45	20	3,55	3	6,55	3,275
12. Plat	32	24	2,4	2,45	4,85	2,425
13. Rozvoj osobnosti	37	23	4,65	3,8	8,45	4,225
14. Úspěšnost v zaměstnání	16	10	2,6	3,8	6,4	3,2
15. Vzdělání	13	17	3,5	2,8	6,3	3,15
16. Být užitečný druhým lidem	8	9	4,65	3,6	8,25	4,125
17. Uspokojování zájmů a koníčků	30	18	3,65	3,85	7,5	3,75
18. Majetek	4	3	4,4	4	8,4	4,2
19. Společenská prestiž	6	31	2,65	2,6	5,25	2,625
20. Soukromé podnikání	19	11	1,9	2	3,9	1,95
21. Veřejně prospěšné práce	2	38	2,2	3,4	5,6	2,8
22. Politická angažovanost	1	36	0,4	1,6	2	1
23. Bůh	46	22	7,1	5,45	12,55	6,275

Zdroj: vlastní zpracování

Data ze sloupce průměr jsem využila k sestavení následující tabulky, ve které je zobrazen hodnotový žebříček věřících respondentů.

Tabulka 13: Pořadí hodnot věřících

Pořadí	Hodnota	Průměr
1.	Rodina, děti	6,38
2.	Bůh	6,28
3.	Zdraví	5,78
4.	Životní partner	5,50
5.	Láska	5,48
6.	Pravda, poznání	4,75
7.	Mír	4,68
8.	Svoboda	4,65
9.	Přátelství	4,25
10.	Zajímavá práce	4,23
11.	Rozvoj osobnosti	4,23
12.	Majetek	4,20
13.	Být užitečný druhým lidem	4,13
14.	Uspokojování zájmů a koníčků	3,75
15.	Životní prostředí	3,33
16.	Demokracie	3,28
17.	Úspěšnost v zaměstnání	3,20
18.	Vzdělání	3,15
19.	Veřejně prospěšné práce	2,80
20.	Společenská prestiž	2,63
21.	Plat	2,43
22.	Soukromé podnikání	1,95
23.	Politická angažovanost	1,00

Zdroj: vlastní zpracování

Data z tabulky ukazují, že pro věřící respondenty je nejvíce důležitá hodnota *Rodina, děti* s průměrným hodnocením 6,38 umístění hodnoty *Rodina, děti* na první místo jsem zcela očekávala. Hodnota *Bůh* s průměrným hodnocením 6,28 obsadila druhé místo. Předpokládala jsem, že se hodnota *Bůh* umístí vysoko, ale takto dobré umístění jsem neočekávala. Z tohoto výsledku lze vyvozovat, že *Bůh* je pro věřící osoby jednou z nejpodstatnějších životních hodnot.

10.1.6 Pořadí hodnot nevěřících

Do následující tabulky jsem zanesla data od výběrového vzorku nevěřících osob. Vzorek čítal 20 osob, z čehož bylo 10 mužů a 10 žen. Zároveň vzorek obsahoval 10 mladých dospělých a 10 seniorů. Průměrný věk vzorku byl 49,05 let.

Tabulka 14: Přiřazení Q-typů k příslušným hodnotám – nevěřící

Hodnoty podle (P. Saka)	Číslo Q-typu		Naměřená hodnota		Suma	Průměr
	Q- typ 1	Q- typ 2	Q- typ 1	Q- typ 2		
1. Zdraví	12	40	7,6	5,35	12,95	6,475
2. Mír	35	42	4,8	5,35	10,15	5,075
3. Láska	39	5	5,2	5,35	10,55	5,275
4. Životní partner	25	43	6	4,9	10,9	5,45
5. Životní prostředí	41	44	2,7	4,15	6,85	3,425
6. Přátelství	26	28	5,65	3,05	8,7	4,35
7. Rodina, děti	27	29	6,55	5,7	12,25	6,125
8. Svoboda	21	33	4,3	6,1	10,4	5,2
9. Pravda, poznání	34	7	4,4	5,05	9,45	4,725
10. Zajímavá práce	14	15	3,45	5,45	8,9	4,45
11. Demokracie	45	20	4,25	3,45	7,7	3,85
12. Plat	32	24	2,15	3,2	5,35	2,675
13. Rozvoj osobnosti	37	23	3,85	4,1	7,95	3,975
14. Úspěšnost v zaměstnání	16	10	2,9	4,45	7,35	3,675
15. Vzdělání	13	17	3,35	2,55	5,9	2,95
16. Být užitečný druhým lidem	8	9	4,15	3,5	7,65	3,825
17. Uspokojování zájmů a koníčků	30	18	4,35	3,8	8,15	4,075
18. Majetek	4	3	5,55	4,45	10	5
19. Společenská prestiž	6	31	2,95	2,85	5,8	2,9
20. Soukromé podnikání	19	11	2,65	2,9	5,55	2,775
21. Veřejně prospěšné práce	2	38	1,65	3,55	5,2	2,6
22. Politická angažovanost	1	36	0,85	2,15	3	1,5
23. Bůh	46	22	1,1	2,2	3,3	1,65

Zdroj: vlastní zpracování

Za použití posledního sloupce z tabulky vznikl žebříček hodnot nevěřících respondentů.

Tabulka 15: Pořadí hodnot nevěřících

Pořadí	Hodnota	Průměr
1.	Zdraví	6,48
2.	Rodina, děti	6,13
3.	Životní partner	5,45
4.	Láska	5,28
5.	Svoboda	5,20
6.	Mír	5,08
7.	Majetek	5,00
8.	Pravda, poznání	4,73
9.	Zajímavá práce	4,45
10.	Přátelství	4,35
11.	Uspokojování zájmů a koníčků	4,08
12.	Rozvoj osobnosti	3,98
13.	Demokracie	3,85
14.	Být užitečný druhým lidem	3,83
15.	Úspěšnost v zaměstnání	3,68
16.	Životní prostředí	3,43
17.	Vzdělání	2,95
18.	Společenská prestiž	2,90
19.	Soukromé podnikání	2,78
20.	Plat	2,68
21.	Veřejně prospěšné práce	2,60
22.	Bůh	1,65
23.	Politická angažovanost	1,50

Zdroj: vlastní zpracování

Ve výzkumném vzorku nevěřících respondentů se na prvním místě umístila hodnota *Zdraví* s průměrem 6,48 přičemž se jednalo o vůbec nejvyšší naměřenou hodnotu v celém souboru. To, že se *Zdraví* umístí na prvním místě jsem očekávala u všech zkoumaných vzorků ze souboru, ale potvrdilo se to pouze u nevěřících.

Hodnota *Bůh*, na kterou je v tomto vzorku zaměřena největší pozornost se umístila až na předposledním místě s průměrným hodnocením 1,65. Tento výsledek přesně odpovídá podobným výzkumům zaměřujícím se na téma hodnot, a proto jsem jej také očekávala. Zajímavou skutečností zůstává, že i pro nevěřící skupinu je *Bůh* stále více preferovanou hodnotou než *Politická angažovanost*. Bylo by jistě zajímavé zjistit jaké důvody vedou k tomu, že se hodnota *Politická angažovanost* umístila na poslední příčce ve všech mnou sledovaných souborech. Tento názor se tedy neodvíjí pouze od věku nebo víry sledovaných respondentů, ale nejspíše bude mít hlubší přesah.

10.1.7 Komparace hodnot věřících a nevěřících

Následující tabulka nabízí srovnání pořadí hodnot věřících a nevěřících respondentů účastnících se mého výzkumu.

Tabulka 16: Komparace hodnot mladých věřících a nevěřících

Hodnota	Pořadí Věřící	Trend	Rozdíl	Pořadí Nevěřící	Hodnota
Rodina, děti	1.	<	1	2.	Rodina, děti
Bůh	2.	<	20	22.	Bůh
Zdraví	3.	>	2	1.	Zdraví
Životní partner	4.	>	1	3.	Životní partner
Láska	5.	>	1	4.	Láska
Pravda, poznání	6.	<	2	8.	Pravda, poznání
Mír	7.	>	1	6.	Mír
Svoboda	8.	>	3	5.	Svoboda
Přátelství	9.	<	1	10.	Přátelství
Zajímavá práce	10.	>	1	9.	Zajímavá práce
Rozvoj osobnosti	11.	<	1	12.	Rozvoj osobnosti
Majetek	12.	>	5	7.	Majetek
Být užitečný druhým lidem	13.	<	1	14.	Být užitečný druhým lidem
Uspokojování zájmů a koníčků	14.	>	3	11.	Uspokojování zájmů a koníčků
Životní prostředí	15.	<	1	16.	Životní prostředí
Demokracie	16.	>	3	13.	Demokracie
Úspěšnost v zaměstnání	17.	>	2	15.	Úspěšnost v zaměstnání
Vzdělání	18.	>	1	17.	Vzdělání
Veřejně prospěšné práce	19.	<	2	21.	Veřejně prospěšné práce
Společenská prestiž	20.	>	2	18.	Společenská prestiž
Plat	21.	>	1	20.	Plat
Soukromé podnikání	22.	>	3	19.	Soukromé podnikání
Politická angažovanost	23.	=	0	23.	Politická angažovanost

Zdroj: vlastní zpracování

Ve čtvrtém sloupci tabulky jsou zaznamenány rozdíly o kolik se mezi sledovanými skupinami lišilo umístění dané hodnoty. Míra rozdílů je podpořena i sytostí zelené barvy.

Dvě výše zmíněné skupiny respondentů porovnávám především kvůli tomu, abych zjistila, do jaké míry se liší jejich postoj k hodnotě *Bůh*. Názory na tuto hodnotu se v obou skupinách velmi výrazně lišily, a to o celých dvacet pozic. Zatímco pro věřící byl *Bůh* druhou nejdůležitější hodnotou pro nevěřící skončil až na předposlední pozici. Myslím si, že tento výsledek mimo jiné poukazuje na to, že osoby, které mi ve výzkumu sdělily, že jsou věřící berou svou víru opravdu vážně.

Jedinou hodnotou, která se u věřících i nevěřících shodovala byla *Politická angažovanost*, která skončila u obou skupin na posledním místě, což považuji za velice zajímavý výsledek.

10.1.8 Hodnotová orientace mladých dospělých

Do následující tabulky jsem seskupila jednotlivé hodnoty od mladých dospělých do sedmi předem daných (podle Saka) hodnotových orientací. U každé hodnoty je zapsaný průměr. Ve světlém okénku je spočítaný průměr pro celou hodnotovou orientaci. Pořadová čísla ve světle zelených obdélnících zobrazují konečné umístění dané hodnotové orientace. Světle šedou kurzivou jsou vyznačené hodnoty, které Sak přiřadil do více hodnotových orientací zároveň.

Tabulka 17: Hodnotová orientace mladých dospělých

MLADÍ DOSPĚLÍ					
Egoisticko-materialistická		Profesně-rozvojová		Reprodukční	
majetek	4,80	vzdělání	2,60	životní partner	5,43
plat	2,70	rozvoj vlastní osobnosti	4,28	rodina a děti	5,78
<i>společenská prestiž</i>	2,65	zajímavá práce	4,68	<i>láska</i>	6,13
<i>soukromé podnikání</i>	2,55	<i>úspěšnost v zaměstnání</i>	3,53		
<i>úspěšnost v zaměstnání</i>	3,53				
6.	3,25	4.	3,77	1.	5,78
Globální		Liberální		Sociální	
životní prostředí	3,13	svoboda	5,13	veřejně prospěšná práce	2,63
mír	4,65	demokracie	3,55	politická angažovanost	1,15
zdraví	5,98	<i>soukromé podnikání</i>	2,55	<i>společenská prestiž</i>	2,65
				být užitečný druhým lidem	3,93
3.	4,59	5.	3,74	7.	2,59
Hédonistická					
koničky a zájmy	4,28				
přátelství	3,98				
<i>láska</i>	6,13				
2.	4,80				

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvyššího průměrného hodnocení dosáhla *Reprodukční* hodnotová orientace. Tento výsledek jsem vzhledem k poznatkům o mladém dospělém neočekávala. Měla jsem za to, že mladí dospělí budou orientováni spíše *Hédonisticky*.

Hédonistická hodnotová orientace obsadila druhou pozici. Vzhledem k tomu, že se v *Reprodukční* i *Hédonistické* hodnotové orientaci vyskytuje hodnota *Láska*, která

skončila v žebříčku mladých dospělých na prvním místě, nemohlo dojít ke skreslení výsledků právě touto hodnotou.

Třetí příčku obsadila *Globální* hodnotová orientace, které obsahovala mimo jiných i hodnotu *Zdraví*, které bylo hodnoceno velmi vysoko.

Čtvrté místo patřilo *Profesně-rozvojové* hodnotové orientaci. Domnívala jsem se, že se tato orientace umístí na vyšší příčce, protože je u mladé generace kladen velký důraz na výkon a úspěch. Příjemně mě překvapilo, že je pro mladé dospělé stále na prvním místě tradiční *Reprodukční* hodnotová orientace.

Liberální hodnotová orientace na páté příčce se opět umístila mimo mé předpoklady. Domnívala jsem se, že mladým dospělým bude na souboru těchto hodnot záležet mnohem více. Nejnižšího hodnocení se z této skupiny dostalo hodnotě *Soukromé podnikání*, které je pro mnou oslovenou skupinu respondentů jednou z nejméně atraktivních hodnot.

Šesté místo obsadila *Egoisticko-materialistická* hodnotová orientace. Souboru hodnot z této hodnotové orientace vévodil *Majetek*, který je pro mladé dospělé evidentně důležitý. Domnívám se, že by zde mohla být souvislost například s bytovou krizí a potížemi mladých dospělých osamostatnit se od rodičů.

Na posledním místě se umístila *Sociální* hodnotová orientace. Nejprve jsem se nad tímto výsledkem podivovala, protože mladí dospělí jsou přeci jednou ze sociálně nejvíce aktivních skupin. Později mi ale došlo, že sociální aktivity mladých dospělých jsou zaměřeny spíše na jejich vlastní uspokojení - navštěvují plesy, kulturní akce, sportovní kluby a další spolky. I když i na podobných místech se setkávají s bohatým sociálním prostředím, uspokojují zde především své vlastní potřeby. Do sociální hodnotové orientace Sak zařadil hodnoty, které jsou spíše prosociální - *Politická angažovanost*, *Veřejně prospěšné práce*, *Být užitečný druhým lidem a Společenská prestiž*. Tím si vysvětluji umístění této hodnotové orientace až na konec žebříčku.

10.1.9 Hodnotová orientace seniorů

Následující tabulka vyobrazuje hodnotové orientace seniorů spolu s jejich výsledným pořadím.

Tabulka 18: Hodnotová orientace seniorů

SENIORI					
Egoisticko-materialistická		Profesně-rozvojová		Reprodukční	
majetek	4,40	vzdělání	3,5	životní partner	5,53
plat	2,40	rozvoj vlastní osobnosti	3,93	rodina a děti	6,73
<i>společenská prestiž</i>	2,88	zajímavá práce	4	<i>láska</i>	4,63
<i>soukromé podnikání</i>	2,18	<i>úspěšnost v zaměstnání</i>	3,35		
<i>úspěšnost v zaměstnání</i>	3,35				
6.	3,04	4.	3,7	1.	5,63
Globální		Liberální		Sociální	
životní prostředí	3,63	svoboda	4,73	veřejně prospěšná práce	2,78
mír	5,1	demokracie	3,58	politická angažovanost	1,35
zdraví	6,28	<i>soukromé podnikání</i>	2,18	<i>společenská prestiž</i>	2,88
				být užitečný druhým lidem	4,03
2.	5	5.	3,5	7.	2,76
Hédonistická					
koničky a zájmy	3,55				
přátelství	4,63				
<i>láska</i>	4,63				
3.	4,27				

Zdroj: vlastní zpracování

První místo ve skupině seniorů obsadila *Reprodukční* hodnotová orientace. Toto umístění jen potvrdilo teoretické poznatky o této věkové skupině. Hodnota *Rodina, děti* se u seniorů umístila dokonce na prvním místě.

Druhé místo obsadila *Globální* hodnotová orientace, které vévodila hodnota *Zdraví*. Toto umístění mě také nijak nepřekvapilo, protože právě seniorský věk je obdobím, kdy většina lidí začíná o zdraví přicházet.

Na třetím místě skončila *Hédonistická* hodnotová orientace. Vzhledem k tomu, že v sobě obsahovala hodnoty *Koničky a zájmy*, *Přátelství*, *Láska* jsem toto umístění přepokládala. Pro většinu seniorů je smysluplné trávení volného času s blízkými a přáteli velmi důležité a do jisté míry se to má i vliv na kvalitu jejich života.

Čtvrté místo obsadila *Profesně-rozvojová* hodnotová orientace. Tento výsledek dokazuje, že rozvoj a učení doprovází člověka po celý život. Nemusí jít pouze o univerzity třetího věku. S pokrokem moderních technologií a postupů je téměř nutné být otevřený k učení se každý den.

Na pátém místě se umístila *Liberální* hodnotová orientace. Toto umístění jsem očekávala vzhledem k tomu, že hodnoty *Demokracie a Soukromé podnikání* obsažené v této hodnotové orientaci nebyly respondenty příliš preferovány. Zarazil mě poněkud velký rozdíl v preferenci mezi *Svobodou a Demokracií*. Přijde mi, že jediné demokratické uspořádání státu zaručuje opravdovou svobodu občana.

Předposlední místo obsadila stejně jako u mladých dospělých *Egoisticko-materialistická* hodnotová orientace.

Na posledním sedmém místě se umístila *Sociální* hodnotová orientace. Tato orientace v sobě zahrnovala mimo jiné i hodnotu *Politická angažovanost*, která se u seniorů umístila na poslední příčce.

10.1.10 Komparace hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů

V následující tabulce můžeme pozorovat hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů. Ve sloupci rozdíl je numericky zaznamenán rozdíl mezi pořadím hodnotových orientací.

Tabulka 19: Komparace hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů

Hodnotová orientace	Pořadí MD	Trend	Rozdíl	Pořadí Seniori	Hodnotová orientace
Reprodukční	1.	=	0	1.	Reprodukční
Hédonistická	2.	<	1	3.	Hédonistická
Globální	3.	>	1	2.	Globální
Profesně-rozvojová	4.	=	0	4.	Profesně-rozvojová
Liberální	5.	=	0	5.	Liberální
Egoisticko-materialistická	6.	=	0	6.	Egoisticko-materialistická
Sociální	7.	=	0	7.	Sociální

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky lze vyvodit, že jediným rozdílem mezi hodnotovými orientacemi mladých dospělých a seniorů je záměna druhého a třetího místa u *Hédonistické* a *Globální* hodnotové orientace. Na jednotlivé hodnotové orientace jsou zaměřeny i hypotézy, které budu v následující kapitole statisticky ověřovat.

Domnívám se, že příčinou vyšší preference *Hédonistické* hodnotové orientace u mladých dospělých je samotná podstata mladé dospělosti. V tomto období hrají totiž hodnoty *Zájmy a koníčky, Lásky, Přátelství* stěžejní roli v životě každého mladého člověka.

Senioři se druhé místo postavili *Globální* hodnotovou orientaci, která v sobě nese hodnoty *Zdraví, Mír a Životní prostředí*. Domnívám se, že životní nadhled a zkušenosti jsou důvodem vyšší preference dané hodnotové orientace. Senioři měli za svůj život více možností projít si různými situacemi, a proto si výše zmíněných hodnot dovedou cenit více než zatím životem méně zkušení mladí dospělí.

11 STATISTICKÉ OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Pro tuto diplomovou práci jsem si stanovila osm hypotéz, které budu postupně statisticky ověřovat pomocí dvouvýběrového F-testu pro rozptyl a následně dvouvýběrového t-testu s rovností nebo nerovností rozptylů. K ověření hypotéz využiji funkcí a analytických nástrojů v MS Excel. Nejprve jsem si u každé hypotézy vytvořila nulovou a alternativní hypotézu. Přičemž nulová hypotéza (H_0) je tvrzení, které vyjadřuje nepřítomnost rozdílu mezi zkoumanými jevy nebo skupinami. Alternativní hypotéza (H_1) je pak tvrzení, které vyvrací platnost nulové hypotézy (H_0).

Při testování hypotéz jsem postupovala následujícím způsobem:

V první řadě jsem za účelem ověření shodnosti rozptylů použila dvouvýběrový F-test pro rozptyl. Test jsem provedla na hladině významnosti 5 % ($\alpha = 0,05$).

Z výpočtu vyšla p-hodnota, kterou jsem porovnávala s hladinou významnosti α přičemž platilo následující:

- Jestliže byla $p < \alpha$ pak jsem předpokládala **rozdílnost** rozptylů základních souborů;
- Jestliže byla $p > \alpha$ pak jsem předpokládala **shodnost** rozptylů základních souborů.

Na základě porovnání p-hodnoty s hladinou významnosti α jsem zvolila příslušný druh dvouvýběrového t-testu. V případě **shodnosti** rozptylů základních souborů jsem zvolila dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů. V případě **rozdílnosti** rozptylů základních souborů jsem zvolila dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů.

Výpočtem dvouvýběrového t-testu jsem získala p-hodnotu, kterou jsem následně podobně jako u předchozího kroku porovnávala s hladinou významnosti ($\alpha = 0,05$). T-testem jsem ověřovala nulovou (H_0) a alternativní (H_1) hypotézu.

Mezi hypotézami H_0 , H_1 a p-hodnotou pak platil následující vztah:

- Jestliže byla $p < \alpha$ pak platila hypotéza H_1 ;
- Jestliže byla $p > \alpha$ pak platila hypotéza H_0 .

Na základě porovnání došlo k zamítnutí či přijetí hypotéz H_0 a H_1 .

Tímto způsobem jsem postupovala během ověřování každé z osmi hypotéz. Z toho důvodu nebudu postup výpočtu uvádět opakovaně u každé hypotézy zvlášť. U jednotlivých hypotéz

jsou zobrazeny tabulky s výpočtem F-testu a t-testu pro danou hypotézu. V těchto tabulkách je vždy zeleně zvýrazněna pozorovaná p-hodnota.

Hypotéza číslo 1

H1: Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v egoisticko-materialistické hodnotové orientaci.

Výchozími daty pro ověření první hypotézy byly průměry preference egoisticko-materialistické hodnotové orientace mladými dospělými a seniory.

Tabulka 20: Výchozí data pro statistické ověření H1

Egoisticko-materialistická	
Mladí dospělí	Senioři
2,900	2,600
3,200	2,900
3,000	3,100
2,400	3,400
4,600	2,600
4,600	4,200
3,600	3,000
2,800	2,700
3,300	2,800
2,700	2,500
2,400	2,400
4,300	3,200
3,300	3,400
1,700	2,600
2,900	2,400
3,400	2,200
3,500	3,400
4,500	3,900
3,300	4,500
2,500	3,000

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 21: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H1

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	Mladí dospělí	Senioři
Stř. hodnota	3,245	3,04
Rozptyl	0,61839474	0,38042105
P(F<=f) (1)	0,14915995	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,149 > \alpha = 0,05$ z toho důvodu použiji t-test s **rovností** rozptylů.

Výpočtem dvouvýběrového t-testu s rovností rozptylů budu ověřovat následující hypotézy:

H0: Předpokládám, že **neexistuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v egoisticko-materialistické hodnotové orientaci. (**Shodnost** výběrů.)

H1: Předpokládám, že **existuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v egoisticko-materialistické hodnotové orientaci. (**Rozdílnost** výběrů.)

Tabulka 22: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H1

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů		
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>
Stř. hodnota	3,245	3,04
Rozptyl	0,61839474	0,38042105
P(T<=t) (2)	0,36475482	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,364 > \alpha = 0,05$.

Na hladině významnosti $\alpha=0,05$ jsem hypotézu (H0) „Předpokládám, že *neexistuje* statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v egoisticko-materialistické hodnotové orientaci.“ **nezamítla**. Na základě vypočtených údajů jsem **nepřijala** alternativní hypotézu (H1) „Předpokládám, že *existuje* statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v egoisticko-materialistické hodnotové orientaci“. Ze statistických výpočtů se neprokázalo, že se přiklání k egoisticko-materialistické hodnotové orientaci u mladých dospělých a seniorů nějak liší, z toho důvodu se hypotéza č. 1 nepotvrdila.

Hypotéza číslo 2

H2 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v profesně-rozvojové hodnotové orientaci.

Výchozími daty pro ověření druhé hypotézy byly průměry preference profesně-rozvojové hodnotové orientace mladými dospělými a seniory.

Tabulka 23: Výchozí data pro statistické ověření H2

Profesně-rozvojová	
Mladí dospělí	Senioři
3,625	3,500
4,125	3,750
3,750	2,750
3,250	3,750
3,500	3,875
3,875	4,375
4,125	3,875
3,375	4,125
3,500	4,125
3,375	3,375
3,250	3,125
4,250	3,125
4,000	3,375
4,500	3,625
3,250	2,875
3,625	3,250
4,000	4,250
4,125	4,500
4,375	3,500
3,500	4,750

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 24: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H2

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>
Stř. hodnota	3,76875	3,69375
Rozptyl	0,15834704	0,29847862
P(F<=f) (1)	0,08810641	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,088 > \alpha = 0,05$ z toho důvodu použiji t-test s **rovností** rozptylů.

Výpočtem dvouvýběrového t-testu s rovností rozptylů budu ověřovat následující hypotézy:

H0: Předpokládám, že **neexistuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v profesně-rozvojové hodnotové orientaci. (**Shodnost** výběrů.)

H1: Předpokládám, že **existuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v profesně-rozvojové hodnotové orientaci. (**Rozdílnost** výběrů.)

Tabulka 25: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H2

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů		
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>
Stř. hodnota	3,76875	3,69375
Rozptyl	0,15834704	0,29847862
P(T<=t) (2)	0,62257607	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,622 > \alpha = 0,05$.

Na hladině významnosti $\alpha=0,05$ jsem hypotézu (H0) „*Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v profesně-rozvojové hodnotové orientaci.*“ **nezamítla**. Na základě vypočtených údajů jsem **nepřijala** alternativní hypotézu (H1) „*Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v profesně-rozvojové hodnotové orientaci*“. Ze statistických výpočtů se neprokázalo, že se přiklání k profesně-rozvojové hodnotové orientaci u mladých dospělých a seniorů nějak liší, z toho důvodu se hypotéza č. 2 nepotvrdila.

Hypotéza č. 3

H3 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v reprodukční hodnotové orientaci.

Výchozími daty pro ověření třetí hypotézy byly průměry preference reprodukční hodnotové orientace mladými dospělými a seniory.

Tabulka 26: Výchozí data pro statistické ověření H3

Reprodukční	
Mladí dospělí	Senioři
6,167	5,333
4,500	5,833
6,167	6,833
6,167	6,167
6,667	4,667
6,833	4,333
4,667	5,667
6,000	6,500
4,667	5,500
6,000	4,667
6,167	5,833
6,000	6,500
5,333	5,667
5,667	6,833
6,000	6,333
6,000	5,333
4,667	4,667
4,667	5,500
6,500	4,833
6,667	5,500

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 27: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H3

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl			
	Mladí dospělí	Senioři	
Stř. hodnota		5,775	5,625
Rozptyl		0,57097953	0,55811404
P(F<=f) (1)		0,48045157	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,480 > \alpha = 0,05$ z toho důvodu použijí t-test s **rovností** rozptylů.

Výpočtem dvouvýběrového t-testu s rovností rozptylů budu ověřovat následující hypotézy:

H0: Předpokládám, že **neexistuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v reprodukční hodnotové orientaci. (**Shodnost** výběrů.)

H1: Předpokládám, že **existuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v reprodukční hodnotové orientaci. (**Rozdílnost** výběrů.)

Tabulka 28: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H3

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů		
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>
Stř. hodnota	5,775	5,625
Rozptyl	0,57097953	0,55811404
P(T<=t) (2)	0,53161854	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,531 > \alpha = 0,05$.

Na hladině významnosti $\alpha=0,05$ jsem hypotézu (H0) „*Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v reprodukční hodnotové orientaci.*“ **nezamítla**. Na základě vypočtených údajů jsem **nepřijala** alternativní hypotézu (H1) „*Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v reprodukční hodnotové orientaci.*“. Ze statistických výpočtů se neprokázalo, že se přiklání k reprodukční hodnotové orientaci u mladých dospělých a seniorů nějak liší, z toho důvodu se hypotéza č. 3 nepotvrdila.

Hypotéza číslo 4

H4 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v globální hodnotové orientaci.

Výchozími daty pro ověření čtvrté hypotézy byly průměry preference globální hodnotové orientace mladými dospělými a seniory.

Tabulka 29: Výchozí data pro statistické ověření H4

Globální	
Mladí dospělí	Senioři
5,000	5,667
5,167	5,500
4,000	4,667
4,000	4,833
3,500	5,000
4,167	4,833
5,833	4,167
3,833	3,667
4,667	5,167
5,000	5,667
4,667	5,333
3,167	4,167
6,000	5,500
5,333	5,333
5,500	6,500
3,167	3,833
5,833	6,167
5,667	4,000
2,333	6,167
4,833	3,833

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 30: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H4

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	Mladí dospělí	Senioři
Stř. hodnota	4,58333333	5
Rozptyl	1,05994152	0,71929825
P(F<=f) (1)	0,2028844	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,202 > \alpha = 0,05$ z toho důvodu použijí t-test s **rovností** rozptylů.

Výpočtem dvouvýběrového t-testu s rovností rozptylů budu ověřovat následující hypotézy:

H0: Předpokládám, že **neexistuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v globální hodnotové orientaci. (**Shodnost** výběrů.)

H1: Předpokládám, že **existuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v globální hodnotové orientaci. (**Rozdílnost** výběrů.)

Tabulka 31: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H4

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů			
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>	
Stř. hodnota		4,58333333	5
Rozptyl		1,05994152	0,71929825
P(T<=t) (2)		0,17052835	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,170 > \alpha = 0,05$.

Na hladině významnosti $\alpha=0,05$ jsem hypotézu (H0) „*Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v globální hodnotové orientaci.*“ **nezamítla**. Na základě vypočtených údajů jsem **nepřijala** alternativní hypotézu (H1) „*Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v globální hodnotové orientaci.*“. Ze statistických výpočtů se neprokázalo, že se přiklání ke globální hodnotové orientaci u mladých dospělých a seniorů nějak liší, z toho důvodu se hypotéza č. 4 nepotvrdila.

Hypotéza číslo 5

H5 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v liberální hodnotové orientaci.

Výchozími daty pro ověření páté hypotézy byly průměry preference liberální hodnotové orientace mladými dospělými a seniory.

Tabulka 32: Výchozí data pro statistické ověření H5

Liberální	
Mladí dospělí	Senioři
4,000	3,667
5,000	4,333
3,500	3,167
3,667	4,000
3,833	2,333
4,167	4,333
3,167	5,000
3,500	3,167
4,500	1,833
2,667	3,167
2,500	3,500
2,833	2,667
3,500	4,000
3,500	3,667
4,167	3,167
4,167	5,833
3,667	3,000
4,000	2,833
4,167	3,167
4,333	3,000

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 33: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H5

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl			
	Mladí dospělí	Senioři	
Stř. hodnota		3,74166667	3,49166667
Rozptyl		0,39320175	0,84057018
P(F<=f) (1)		0,05310823	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,053 > \alpha = 0,05$. Vzhledem k velice těsnému rozdílu mezi p-hodnotou a hladinou významnosti α - pouze 0,003 využiji k dalšímu testování dvouvýběrový t-test jak s **rovností**, tak s **nerovností** rozptylů.

Výpočtem dvouvýběrových t-testů s rovností a nerovností rozptylů budu ověřovat následující hypotézy:

H₀: Předpokládám, že **neexistuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v liberální hodnotové orientaci. (**Shodnost** výběrů.)

H₁: Předpokládám, že **existuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v liberální hodnotové orientaci. (**Rozdílnost** výběrů.)

Tabulka 34: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H5

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů		
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>
Stř. hodnota	3,74166667	3,49166667
Rozptyl	0,39320175	0,84057018
P(T<=t) (2)	0,32051534	

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 35: Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů pro H5

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů		
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>
Stř. hodnota	3,74166667	3,49166667
Rozptyl	0,39320175	0,84057018
P(T<=t) (2)	0,32125874	

Zdroj: vlastní zpracování

Pro dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů vyšlo následující $p \doteq 0,320 > \alpha = 0,05$.

Pro dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů vyšlo následující $p \doteq 0,321 > \alpha = 0,05$.

Na hladině významnosti $\alpha=0,05$ jsem hypotézu (H0) „*Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v liberální hodnotové orientaci.*“ **nezamítla**. Na základě vypočtených údajů jsem **nepřijala** alternativní hypotézu (H1) „*Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v liberální hodnotové orientaci.*“. Ze statistických výpočtů se neprokázalo, že se příklánění k liberální hodnotové orientaci u mladých dospělých a seniorů nějak liší, z toho důvodu se hypotéza č. 5 nepotvrdila.

Hypotéza číslo 6

H6 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v sociální hodnotové orientaci.

Výchozími daty pro ověření šesté hypotézy byly průměry preference sociální hodnotové orientace mladými dospělými a seniory.

Tabulka 36: Výchozí data pro statistické ověření H6

Sociální	
Mladí dospělí	Senioři
2,500	2,625
2,250	3,000
3,000	2,500
3,500	2,375
3,500	3,125
2,125	2,375
2,500	3,125
2,250	2,500
2,250	3,375
3,375	2,625
2,750	2,125
3,000	2,625
2,125	2,750
2,500	2,000
1,875	3,250
2,375	3,125
2,250	2,875
2,500	3,125
3,000	2,750
2,125	2,875

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 37: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H6

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	Mladí dospělí	Senioři
Stř. hodnota	2,5875	2,75625
Rozptyl	0,23700658	0,14222862
P(F<=f) (1)	0,13728535	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \approx 0,137 > \alpha = 0,05$ z toho důvodu použiji t-test s **rovností** rozptylů.

Výpočtem dvouvýběrového t-testu s rovností rozptylů budu ověřovat následující hypotézy:

H0: Předpokládám, že **neexistuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v sociální hodnotové orientaci. (**Shodnost** výběrů.)

H1: Předpokládám, že **existuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v sociální hodnotové orientaci. (**Rozdílnost** výběrů.)

Tabulka 38: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H6

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů		
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>
Stř. hodnota	2,5875	2,75625
Rozptyl	0,23700658	0,14222862
P(T<=t) (2)	0,22793769	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,227 > \alpha = 0,05$.

Na hladině významnosti $\alpha=0,05$ jsem hypotézu (H0) „*Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v sociální hodnotové orientaci.*“ **nezamítla**. Na základě vypočtených údajů jsem **nepřijala** alternativní hypotézu (H1) „*Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v sociální hodnotové orientaci.*“. Ze statistických výpočtů se neprokázalo, že se přiklání k sociální hodnotové orientaci u mladých dospělých a seniorů nějak liší, z toho důvodu se hypotéza č. 6 nepotvrdila.

Hypotéza číslo 7

H7 Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v hédonistické hodnotové orientaci.

Výchozími daty pro ověření sedmé hypotézy byly průměry preference hédonistické hodnotové orientace mladými dospělými a seniory.

Tabulka 39: Výchozí data pro statistické ověření H7

Hédonistická			
Mladí dospělí		Senioři	
	3,833		3,833
	4,167		3,833
	4,667		4,833
	5,167		4,667
	4,667		5,000
	4,833		3,333
	5,333		4,667
	5,667		4,833
	5,167		3,000
	4,000		4,500
	5,833		4,000
	4,667		5,167
	5,000		4,333
	4,167		5,667
	5,167		4,167
	4,833		4,167
	4,833		2,333
	4,833		4,500
	4,333		4,667
	4,667		3,833

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 40: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H7

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl			
	Mladí dospělí	Senioři	
Stř. hodnota		4,79166667	4,26666667
Rozptyl		0,2744883	0,6005848
P(F<=f) (1)		0,04808805	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \approx 0,048 < \alpha = 0,05$ z toho důvodu použiji t-test s **nerovností** rozptylů.

Výpočtem dvouvýběrového t-testu s nerovností rozptylů budu ověřovat následující hypotézy:

H0: Předpokládám, že **neexistuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v hédonistické hodnotové orientaci. (**Shodnost** výběrů.)

H1: Předpokládám, že **existuje** statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v hédonistické hodnotové orientaci. (**Rozdílnost** výběrů.)

Tabulka 41: Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů pro H7

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů		
	<i>Mladí dospělí</i>	<i>Senioři</i>
Stř. hodnota	4,79166667	4,26666667
Rozptyl	0,2744883	0,6005848
P(T<=t) (2)	0,01716125	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \doteq 0,017 < \alpha = 0,05$.

Na hladině významnosti $\alpha=0,05$ jsem hypotézu (H0) „*Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v hédonistické hodnotové orientaci.*“ **zamítla**. Na základě vypočtených údajů jsem **přijala** alternativní hypotézu (H1) „*Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl mezi mladými dospělými a seniory v hédonistické hodnotové orientaci.*“. Ze statistických výpočtů se prokázalo, že se přiklání k hédonistické hodnotové orientaci u mladých dospělých a seniorů významně statisticky liší, z toho důvodu byla hypotéza č. 7 potvrzena.

Hypotéza číslo 8

H8: Předpokládám, že hodnota Boha bude na žebříčku hodnot u věřících postavena výrazně výše než u nevěřících.

Výchozími daty pro ověření osmé hypotézy byly průměry preference hodnoty Boha věřícími a nevěřícími.

Tabulka 42: Výchozí data pro statistické ověření H8

Bůh	
Věřící	Nevěřící
6,000	2,500
6,000	1,500
8,000	2,500
7,000	3,000
7,500	1,500
6,500	1,000
6,000	0,500
6,500	2,000
7,000	3,000
5,000	1,000
5,000	3,500
6,500	1,000
8,000	1,500
6,000	2,000
5,500	3,500
5,500	1,000
6,500	0,500
5,500	0,500
5,500	1,000
6,000	0,000

*Zdroj: vlastní zpracování***Tabulka 43:** Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro H8

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl			
	Věřící	Nevěřící	
Stř. hodnota		6,275	1,65
Rozptyl		0,775657895	1,107894737
P(F<=f) (1)		0,22218207	

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšlo následující $p \approx 0,222 > \alpha = 0,05$ z toho důvodu použijí t-test s **rovností** rozptylů, v tomto případě jednostranný.

Výpočtem dvouvýběrového t-testu s rovností rozptylů budu ověřovat následující hypotézy:

H0: Předpokládám, že hodnota Boha bude na žebříčku hodnot u věřících postavena na **stejně úrovni** jako u nevěřících.

H1: Předpokládám, že hodnota Boha bude na žebříčku hodnot u věřících postavena **výrazně výše** než u nevěřících.

Tabulka 44: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro H8

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů			
	<i>Věřící</i>		<i>Nevěřící</i>
Stř. hodnota		6,275	1,65
Rozptyl		0,775657895	1,107894737
P(T<=t) (1)		6,4581E-18	<i>Jednostranný</i>

Zdroj: vlastní zpracování

Po přepisu p-hodnoty na desetinné číslo vyjde hodnota 0,00000000000000000064581.

Vyšlo tedy následující $p \approx 0,000 < \alpha = 0,05$.

Na hladině významnosti $\alpha=0,05$ jsem hypotézu (H0) „*Předpokládám, že hodnota Boha bude na žebříčku hodnot u věřících postavena na stejné úrovni jako u nevěřících.*“ **zamítla**. Na základě vypočtených údajů jsem **přijala** alternativní hypotézu (H1) „*Předpokládám, že hodnota Boha bude na žebříčku hodnot u věřících postavena výrazně výše než u nevěřících.*“. Ze statistických výpočtů se prokázalo, že věřící mají hodnotu Boha na hodnotovém žebříčku výrazně výše než nevěřící, z toho důvodu byla hypotéza č. 8 potvrzena.

12 ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI

Po zpracování a vyhodnocení získaných dat jsou odpovědi na výzkumné otázky následující:

První výzkumná otázka si kladla za cíl zjistit, zda existuje rozdíl mezi hodnotovou orientací mladých dospělých a seniorů v jednotlivých hodnotových orientacích. Ke každé hodnotové orientaci (egoisticko-materialistické, profesně rozvojové, reprodukční, globální, liberální, sociální a hédonistické) se vážala jedna z prvních sedmi hypotéz.

Díky statistickému ověření hypotéz jsem došla k závěru, že mezi mladými dospělými a seniory je statisticky významný rozdíl pouze v přiklánění se k **hédonistické** hodnotové orientaci, ke které se vážala hypotéza číslo 7. Hypotézy 1.-6. se totiž nepotvrdily. V přiklánění se ke zbylým hodnotovým orientacím se tedy mezi mladými dospělými a seniory neprokázal významný statistický rozdíl.

Ke druhé výzkumné otázce zjišťující, jaké postavení má hodnota Boha v životech věřících osob se vážala hypotéza číslo 8. Již při samotném porovnání hodnotových žebříčků věřících a nevěřících byl rozdíl v postavení hodnoty Boha celých 20 příček. U skupiny věřících osob se tato hodnota umístila na druhém místě z možných dvaceti tří. Nebylo pro mě proto velkým překvapením, že se hypotéza č. 8 potvrdila, čímž se prokázalo, že věřící respondenti mají hodnotu Boha postavenou výrazně výše než nevěřící.

Velmi zajímavé pro mě bylo zjištění ohledně hodnoty *politická angažovanost*. Tato hodnota se u všech čtyřech zkoumaných podskupin – mladí dospělí, senioři, věřící, nevěřící umístila shodně vždy na posledním místě. Z tohoto výsledku lze vyvozovat, že nechut' angažovat se v politice se prolíná celou společností a není závislá na věku ani vyznání. Mám za to, že by bylo přínosné prozkoumat důvody tohoto nastavení ve společnosti.

První i druhá výzkumná otázka byly plně zodpovězeny čímž byl naplněn i cíl celé práce. Z osmi testovaných hypotéz se nakonec potvrdily dvě. Výsledky výzkumu jsou velice zajímavé a mnohdy (např. v postoji k hodnotě Boha) boří dané stereotypy. Jsem přesvědčená, že výsledky výzkumu mohou být přínosem při dalším zkoumání tématu hodnot.

13 DISKUZE

Cílem diplomové práce bylo popsat a komparovat hodnoty a hodnotové orientace mladých dospělých a seniorů. Se skupinou podobně starých respondentů (15-30 let) a stejnou baterií hodnot (kterou sám vymyslel) realizoval svůj výzkum také Sak (2000, 2004). I přes skutečnost, že výzkumy dělí více než 20 let některé hodnotové preference zůstaly beze změny.

V následující pasáži budu porovnávat výsledky výzkumu P. Saka s výsledky mladých dospělých v mém výzkumu. V mém i Sakově výzkumu vévodí žebříčku hodnoty - *Láska* a *Zdraví* jen v opačném pořadí. Pozici nezměnila ani hodnota *Politická angažovanost*, která skončila v obou výzkumech shodně na poslední příčce. Stejně tak hodnota *Životní partner* obsadila shodně čtvrtou příčku. Hodnota *Svoboda* se v obou výzkumech umístila na příčce páté. Respondenti v mém výzkumu preferovali výrazně více hodnotu *Majetek*, kterou postavili na šesté místo, zatímco respondenti v Sakově výzkumu až na místo osmnácté. Rozdíl byl tedy celých dvanáct pozic. Především vzhledem k současné geopolitické situaci a napjatým vztahům mezi mocnostmi mě překvapily rozdíly v umístění hodnot *Mír* a *Demokracie*. Hodnota *Mír* skončila v Sakově výzkumu na třetím místě, v mém výzkumu až na místě devátém. Hodnotu *Demokracie* postavili respondenti v mém výzkumu patnácté místo, Sakovi respondenti na místo deváté. U obou hodnot je rozdíl šest pozic. Očekávala bych, že současní mladí dospělí budou dvě výše zmíněné hodnoty preferovat minimálně ve stejné míře jako respondenti Petra Saka. Jediným vysvětlením, které mě pro vyšší preference těchto hodnot napadá je rok 2002, ve kterém Sak svůj výzkum realizoval. Od sametové revoluce a pádu komunismu v naší zemi totiž tehdy uběhlo pouhých třináct let. To znamená, že všichni respondenti Sakova výzkumu ji prožili, i když některým byly pouhé dva roky. Moji respondenti z kategorie mladých dospělých se narodili až několik let nebo i dekádu po této události a možná proto si neuvědomují důležitost a křehkost těchto hodnot.

Zvláštní pozornost jsem věnovala hodnotě *Boha*, která se v Sakově i ostatních podobných výzkumech většinou umísťovala na jedné z posledních příček žebříčku. Mým záměrem bylo zjistit, jak se do výsledků výzkumu promítne skutečnost, že ve vzorku bude stejný poměr věřících a nevěřících respondentů. Rozložení tohoto typu sice neodpovídá realitě, ale pro účely výzkumu mi posloužilo dokonale. Prokázalo se, že zatímco u nevěřících se hodnota umístila na dvacáté druhé pozici u věřících na druhé nejlepší. Ve vzorku mladých dospělých, kde bylo 50 % věřících a 50 % nevěřících se tato hodnota umístila na čtrnácté pozici. V Sakově výzkumu na pozici dvaadvacáté.

ZÁVĚR

V mojí diplomové práci jsem se zaměřila na zkoumání tématu hodnot a hodnotových orientací mladých dospělých a seniorů. Hlavním cílem diplomové práce byla komparace hodnotových orientací u dvou zkoumaných skupin. Dílčím cílem práce bylo zjistit, jak vysoko se umístila hodnota Boha na hodnotovém žebříčku věřících osob.

Teoretická část práce byla rozčleněna do sedmi hlavních kapitol, které byly následně členěny na dílčí podkapitoly. Nejprve jsem se věnovala teoretickému úvodu do tématu hodnot, hodnotových orientací a několika možným klasifikacím hodnot od různých autorů. Dále jsem z hlediska vývojové psychologie popsala dvě stěžejní skupiny, kterými jsem se ve výzkumu zabývala - mladé dospělé a seniory. Tato dvě vývojová období jsem poté zasadila do kontextu teorie Erika Eriksona. Následně jsem ještě popsala Římskokatolickou církev, protože z ní pocházela většina mých věřících respondentů.

Praktická část byla členěna do šesti hlavních kapitol a několika dílčích podkapitol. V praktické části byla popsána metodologie výzkumného šetření, použití výzkumné metody – Q-metodologie, cíl výzkumu, výzkumné otázky a následně byly prezentovány výsledky výzkumu v podobě hodnotových žebříčků a pořadí hodnotových orientací pozorovaných skupin. V závěru práce bylo statisticky ověřeno osm hypotéz, z nichž sedm bylo navázáno k jednotlivým hodnotovým orientacím. Osmá a zároveň poslední hypotéza se věnovala hodnotě *Boha*. Statistiky byly verifikovány dvě hypotézy.

Jsem přesvědčená, že téma hodnot nabízí široké pole působnosti pro další výzkumníky. Domnívám se, že by bylo zajímavé rozšířit komparaci o další věkové skupiny a utvořit tak ucelený obraz o hodnotách ve všech obdobích lidského života. Dále by bylo přínosné a obohacující prozkoumat více do hloubky hodnotu *politická angažovanost*, protože výsledky mého výzkumu ukázaly, že pro všechny zkoumané kategorie měla oproti ostatním zkoumaným hodnotám pro respondenty nejmenší důležitost. Dalším zkoumáním by se dalo zjistit, co vedlo respondenty k tomuto hodnocení.

Téma hodnot mi přijde v dnešní době velmi aktuální, protože se ve spojitosti se zrychlenou a konzumní náladou ve společnosti stále častěji hovoří o krizi hodnot. Výsledky mého výzkumu naznačují, že mladí dospělí jakožto nová nastupující generace jsou hodnotově velmi podobně orientovaní jako senioři.

POUŽITÁ LITERATURA

BLATNÝ, Marek (ed.). *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.

BROWN, Steven; DURNING, Dan; SELDEN, Sally, *Q Methodology in Handbook of Research Methods in Public Administration*. Editor G. J. Miller, M. L. Whicker. New York: Marcel Dekker, 1999. Inc. s. 599 - 637. ISBN 0-8247-0213-1.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot. 2., dopl. a přeprac. vyd.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2295-4.

ČERMÁK, František. *Frekvenční slovník mluvené češtiny*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1425-0.

DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Hodnoty a vzdělání: [sborník prací kolektivu autorů katedry filozofie a sociálních věd PedF UK je výstupem stejnojmenného univerzitního grantu]*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-86039-18-8.

ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Přeložil Jan VALEŠKA. Klasici (Portál). Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1956-9.

ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: doplněné vydání o devátém stupni vývoje od Joan M. Eriksonové*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-291-X.

GRUSS, Peter (ed.). *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-605-6.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého. 2., nezměněné vyd.* Praha: Academia, 1989. ISBN (váz.).

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání*. Pedagogika. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

- Katolická církev v České republice*. V Kostelním Vydří: Pro Českou biskupskou konferenci vydalo Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-671-6.
- KNAPÍK, Ján. *Hodnotová orientácia študentov vysokých škôl: The value systems of university students*. [V Ružomberku]: Verbum - vydavateľstvo Katolíckej univerzity, 2020. ISBN 978-80-561-0781-2.
- KULIŠŤÁK, Petr. *Klinická neuropsychologie v praxi*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3068-7.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Psyché. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2021. ISBN 978-80-7553-886-4.
- PRUDKÝ, Libor. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-358-7.
- PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Novověk. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.
- SAK, Petr a SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- ŠPŮR, Josef. *Hodnoty a vzdělání: [sborník prací kolektivu autorů katedry filozofie a sociálních věd PedF UK je výstupem stejnojmenného univerzitního grantu]*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-86039-18-8.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.

Internetové zdroje

CATHOLIC CENTER FOR STUDIES AND MEDIA, 2023. The numeric state of the Catholic Church up to 2023. Online. In: Abouna. 2023-03-09. Dostupné z: <https://en.abouna.org/content/numeric-state-catholic-church-2023>. [cit. 2023-12-27].

ČSÚ, 2023. Aktuální populační vývoj v kostce. Online. Český statistický úřad. Aktualizováno dne 6.11.2023. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>. [cit. 2023-11-13].

ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2006. Measuring Value Orientations with the Use of S. H. Schwartz's Value Portraits. Online. In: Sociologický časopis / Czech Sociological Review, Roč. 42, č. 1, s.107-128. Dostupné z: [Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze | Sociologický časopis / Czech Sociological Review \(cas.cz\)](https://cas.cz). [cit. 2023-12-17].

SALMELA-ARO, K.; KIURU, N.; NURMI, JE. et al., 2014. Antecedents and Consequences of Transitional Pathways to Adulthood Among University Students: 18-Year Longitudinal Study. Online. In: J Adult Dev 21, s. 48–58. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10804-013-9178-2>. [cit. 2023-11-12].

SČÍTÁNÍ 2021, b.r. Náboženská víra. Online. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/nabozenska-vira>. [cit. 2023-12-15].

SCHWARTZ, Shalom H. Basic individual values: sources and consequences. Online. In: BROSCHE, Tobias a SANDER, David (ed.). Handbook of Value: Perspectives from Economics, Neuroscience, Philosophy, Psychology and Sociology. Oxford Academic, October 2015, s. 63-84. ISBN 978-0-19-871660-0. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198716600.003.0004>. [paywall]. [cit. 2023-10-27].

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Tabulka s kompletními daty od respondentů.....	87
Příloha B: Tabulka s daty mladých dospělých.....	88
Příloha C: Tabulka s daty seniorů.....	89
Příloha D: Tabulka s daty věřících.....	90
Příloha E: Tabulka s daty nevěřících.....	91
Příloha F: Baterie hodnot Petra Saka + mnou přidělené Q-typy.....	92
Příloha G: Seznam Q-typů s přidělenými čísly.....	93

Příloha A: Tabulka s kompletními daty od respondentů

Tabulka s kompletními daty od respondentů, vlastní zpracování

Respond. č.	Věk	Pohl.	Shpa.	Janos(S)	Vira(LA(N))	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	Suma (184)	
1.	25	Z				0	4	4	7	7	0	6	5	3	3	3	3	3	3	4	6	2	1	2	3	4	4	5	4	5	5	7	1	7	2	1	2	0	8	6	5	5	5	4	6	5	5	1	194			
2.	29	Z				1	0	5	7	6	2	7	5	3	3	3	3	3	3	4	6	2	1	7	4	4	5	2	5	2	6	3	7	1	7	2	4	4	3	0	8	5	5	7	4	4	5	4	1	194		
3.	23	Z				1	2	4	5	7	3	5	4	3	4	1	6	3	3	5	3	3	4	0	2	6	4	5	6	6	7	7	2	7	4	2	2	6	4	0	3	4	6	4	3	4	5	6	1	194		
4.	24	Z				0	5	5	4	7	2	7	6	5	4	0	6	3	4	4	2	2	3	4	4	4	5	4	5	5	6	7	8	1	5	5	2	1	7	5	3	2	3	4	6	8	3	4	5	6	1	194
5.	78	Z				0	4	4	7	3	5	3	7	4	3	2	8	7	4	1	3	2	2	4	4	4	5	4	4	5	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194	
6.	74	M				0	2	3	3	5	4	6	3	5	5	3	8	5	4	7	0	1	4	2	4	2	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194		
7.	65	M				0	1	6	3	3	3	3	3	4	4	3	2	0	7	1	3	5	4	3	6	2	4	5	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
8.	26	M				0	2	7	6	7	8	4	5	4	3	5	5	7	2	5	6	4	1	4	3	4	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
9.	25	Z				1	0	6	7	8	4	5	4	1	6	3	6	2	3	7	2	5	3	5	5	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
10.	65	M				0	2	1	5	6	4	5	4	4	2	3	6	2	3	7	2	5	3	5	3	0	2	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194		
11.	77	M				0	4	3	7	7	4	4	4	4	4	2	3	6	2	5	5	1	2	3	3	0	2	4	6	5	2	3	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194	
12.	65	Z				0	0	4	7	3	3	3	5	7	2	6	3	6	6	4	5	2	3	3	5	3	4	5	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194
13.	27	M				0	1	4	6	4	3	5	5	4	4	1	8	2	4	4	5	4	6	3	1	1	2	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194	
14.	25	Z				0	2	5	4	7	3	4	4	3	4	0	7	3	3	4	2	3	4	4	4	4	4	5	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194		
15.	78	M				1	0	1	3	3	6	4	5	5	7	5	1	4	3	4	2	2	6	8	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194				
16.	76	M				0	1	2	5	6	5	4	5	5	5	2	5	4	5	1	4	0	5	4	4	0	5	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
17.	85	Z				1	2	4	4	4	4	3	7	4	6	4	0	5	4	5	4	0	5	4	4	3	5	3	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194	
18.	77	Z				0	2	4	4	4	5	2	7	5	3	5	1	7	3	5	3	4	1	2	3	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
19.	75	Z				0	3	4	3	4	4	3	4	4	4	1	8	1	5	4	1	2	5	4	1	2	3	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194		
20.	83	M				0	0	5	4	4	4	4	4	5	4	4	3	6	4	2	6	1	2	3	2	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
21.	70	Z				0	0	5	4	4	4	3	4	4	3	3	2	7	4	4	4	5	3	2	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
22.	72	Z				0	4	4	4	5	7	1	5	4	3	4	0	7	3	0	5	2	4	3	1	5	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194	
23.	68	M				0	3	5	1	5	3	2	6	3	4	2	5	6	2	4	4	1	4	1	5	5	6	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
24.	74	M				0	3	6	2	3	4	7	6	2	5	3	7	5	4	4	4	1	3	0	6	5	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194		
25.	77	Z				1	1	5	4	7	1	5	4	3	4	4	3	4	4	3	4	4	3	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194				
26.	20	Z				1	1	6	5	7	1	5	4	3	4	4	3	4	4	3	4	4	3	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194				
27.	26	M				0	3	5	5	5	1	6	5	5	4	4	6	1	2	3	2	5	1	3	0	3	5	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
28.	33	M				0	4	2	3	6	4	4	5	4	4	4	3	4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
29.	23	M				1	2	5	6	7	2	6	4	4	4	4	5	4	4	4	7	7	3	3	5	2	3	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194		
30.	67	Z				0	3	6	7	4	4	5	6	2	5	6	0	8	3	4	8	4	8	4	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
31.	79	Z				0	2	6	6	5	4	4	6	1	4	6	1	5	3	8	3	2	4	4	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
32.	26	M				1	0	5	6	4	2	4	4	3	4	3	3	8	4	4	5	4	4	3	3	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
33.	26	Z				1	2	1	2	1	8	0	5	6	3	4	0	8	4	4	5	6	3	4	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
34.	23	Z				0	0	4	6	8	2	3	4	4	4	2	7	1	1	5	6	4	1	5	3	2	5	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
35.	24	Z				0	3	4	6	8	2	5	5	3	4	4	2	7	5	4	4	3	0	4	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
36.	28	M				0	1	5	6	7	2	5	2	4	4	3	8	3	3	7	4	3	6	3	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
37.	27	M				0	1	4	6	5	4	4	4	3	4	4	8	3	6	6	6	3	4	5	4	4	4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	194			
38.	23	M				0	2	4	6	8	4	4	4	4	4	4	5	3	5	6																																

Příloha B: Tabulka s daty mladých dospělých

Tabulka s daty mladých dospělých, vlastní zpracování

MD		Výrok ->																																														
Poradí	Resp. č.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	Suma
1.	1.	0	4	4	7	7	0	6	5	3	3	3	8	4	3	6	2	1	2	3	4	4	4	5	4	5	5	7	1	7	2	1	2	8	6	5	3	5	4	6	4	6	3	5	4	2	1	184
2.	2.	1	0	5	7	6	2	7	5	3	3	4	8	5	4	6	2	1	7	4	4	5	2	5	2	6	3	4	2	4	4	3	0	8	5	6	3	7	1	3	6	4	4	4	3	5	1	184
3.	3.	1	2	4	5	7	3	5	4	3	4	1	8	3	3	5	3	3	4	0	2	6	4	5	6	8	7	7	2	7	4	2	2	6	4	0	3	4	6	4	5	1	5	4	5	6	1	184
4.	4.	0	5	5	4	7	2	7	6	5	4	0	6	3	4	4	2	2	3	1	4	4	5	4	3	6	7	8	1	3	5	2	1	7	5	3	2	3	6	8	3	4	4	5	4	6	1	184
5.	8.	0	2	7	6	7	3	5	5	5	6	5	8	1	5	6	4	1	4	3	4	3	1	3	4	6	3	8	3	5	4	5	3	4	4	2	2	2	6	7	4	1	2	7	4	0	184	
6.	9.	1	0	6	7	8	4	4	1	3	5	5	7	2	5	6	4	0	5	4	2	5	2	4	3	7	3	7	2	6	3	4	4	6	4	4	1	5	3	8	6	1	4	5	3	3	2	184
7.	13.	0	1	4	6	4	3	5	5	4	4	1	8	2	4	5	5	4	6	3	1	1	2	4	4	4	7	6	2	3	7	3	3	8	3	7	2	5	2	6	7	3	6	5	4	5	0	184
8.	14.	0	2	5	4	7	3	4	4	3	4	0	7	3	3	4	2	3	4	1	4	6	6	3	5	7	7	8	6	4	5	3	1	6	4	5	1	5	2	5	2	2	6	5	1	4	8	184
9.	26.	0	1	6	5	7	1	5	4	3	4	4	5	4	4	3	1	2	6	3	2	8	4	3	2	7	8	4	3	4	3	5	2	5	5	0	1	7	3	4	7	6	4	2	6	5	6	184
10.	27.	0	3	3	5	5	1	6	5	5	4	4	6	1	2	3	2	5	3	0	3	4	5	4	2	7	4	8	3	7	2	5	1	1	6	7	4	6	4	7	4	3	6	2	4	4	8	184
11.	28.	0	4	2	3	6	4	4	5	4	3	2	7	4	3	5	2	2	5	1	1	3	8	4	1	5	7	7	6	6	4	2	4	5	4	5	0	3	3	7	6	1	5	6	4	3	8	184
12.	29.	1	2	5	6	7	2	6	4	4	1	4	5	4	4	7	7	3	3	5	2	3	5	4	2	6	5	8	2	4	3	6	5	3	5	1	1	4	4	8	4	0	6	3	3	0	7	184
13.	32.	1	0	5	6	4	2	4	4	3	4	3	8	4	4	5	4	3	5	1	3	3	1	4	3	6	7	6	2	5	7	3	2	6	4	8	2	4	2	5	5	1	7	6	7	5	0	184
14.	33.	2	1	2	1	8	0	5	6	3	4	0	8	4	5	6	2	3	3	1	4	5	5	5	3	7	4	7	1	3	4	2	2	7	5	6	3	7	3	5	4	4	6	4	4	4	6	184
15.	34.	0	0	4	4	7	3	4	2	4	4	2	7	1	3	6	4	1	5	3	2	5	5	3	6	3	6	4	6	5	1	1	8	5	8	2	4	3	7	7	2	5	4	4	5	6	184	
16.	35.	0	3	4	6	8	2	5	5	3	4	2	7	3	4	6	3	0	4	4	2	7	5	4	3	7	6	7	1	6	6	2	4	5	4	1	1	5	3	4	5	2	3	4	1	5	8	184
17.	36.	0	1	5	6	7	2	5	2	4	4	3	8	3	3	7	4	2	5	1	4	3	2	4	5	6	7	4	1	3	5	4	1	5	7	6	2	5	3	4	8	3	6	4	4	6	0	184
18.	37.	1	1	4	6	5	3	5	4	3	4	4	8	3	6	6	6	3	4	5	1	3	0	3	5	4	7	5	2	4	6	4	4	7	2	8	1	2	3	5	7	2	7	5	2	4	0	184
19.	38.	0	2	4	6	8	4	4	6	3	4	5	3	5	6	8	1	1	3	2	4	5	5	5	1	7	6	7	2	7	4	4	2	5	4	3	1	5	4	3	3	0	2	7	3	4	6	184
20.	39.	2	0	3	5	8	1	4	4	3	4	2	5	3	1	7	4	2	4	3	6	5	4	3	2	8	5	7	2	6	3	0	1	7	4	4	1	4	6	6	5	4	6	5	5	3	7	184
	Průměr	0,5	1,7	4,4	5,3	6,7	2,3	5	4,3	3,6	3,9	2,7	6,9	3,1	3,8	5,6	3,2	2,1	4,3	2,4	3	4,4	3,8	4	3,2	6,3	5,6	6,6	2,4	5	4,3	3,1	2,3	5,9	4,5	4,5	1,8	4,6	3,6	5,6	5,1	2,5	4,9	4,6	3,8	4,2	3,8	184

Příloha C: Tabulka s daty seniorů

Tabulka s daty seniorů, vlastní zpracování

SENIORÍ Výrok ->		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	Suma
Pořadí	Resp. č.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	Suma
1.	5.	0	4	4	7	3	3	3	7	4	3	2	8	7	1	4	1	3	2	2	4	4	5	4	1	5	6	5	3	8	4	1	2	5	3	4	0	5	2	5	6	4	6	6	6	5	7	184
2.	6.	0	2	3	3	5	4	6	3	5	5	8	5	4	7	0	1	4	2	1	6	2	4	2	8	4	7	4	6	3	4	1	7	3	3	2	4	4	3	5	6	7	6	4	5	1	184	
3.	7.	0	1	6	3	5	3	4	4	3	2	0	7	1	3	5	4	3	6	2	4	5	5	1	2	7	6	8	1	8	5	4	5	4	4	6	2	3	3	6	4	4	5	7	2	4	7	184
4.	10.	2	1	5	6	4	3	5	4	1	6	3	8	2	3	7	2	3	5	3	4	4	1	4	4	7	5	8	5	7	5	2	0	6	3	6	2	3	4	4	5	0	6	7	4	4	1	184
5.	11.	0	4	3	7	7	4	4	4	4	2	3	6	5	5	5	1	2	3	0	2	4	8	5	2	3	7	6	4	6	4	3	1	4	5	2	3	6	3	5	6	5	7	1	4	1	8	184
6.	12.	0	0	4	7	3	3	5	7	2	6	3	8	6	4	5	2	3	1	5	3	4	4	5	6	3	7	8	4	6	3	5	1	7	5	4	1	4	1	2	4	2	6	4	5	4	2	184
7.	15.	1	0	1	3	3	6	4	5	5	7	5	7	5	1	4	3	4	2	2	6	8	4	4	2	6	6	8	5	7	5	1	0	5	4	2	4	3	3	7	4	2	6	3	4	4	3	184
8.	16.	0	1	2	5	6	3	5	4	5	5	2	5	4	3	6	3	4	4	0	3	5	7	4	4	5	6	7	3	8	3	2	1	7	3	4	1	4	4	7	6	1	4	6	2	2	8	184
9.	17.	1	2	4	4	4	3	7	4	6	4	0	5	4	3	6	3	6	1	0	4	2	5	5	3	5	5	8	1	7	2	4	3	3	6	7	1	2	6	5	3	4	7	4	5	2	8	184
10.	18.	0	2	4	4	5	2	7	5	3	5	1	7	3	3	4	1	2	6	1	3	4	4	3	4	4	4	5	5	7	3	2	1	6	5	0	2	6	5	4	7	6	8	3	6	4	8	184
11.	19.	0	3	4	3	4	3	6	4	4	4	1	8	1	5	4	1	2	3	2	4	6	6	3	4	7	5	8	3	5	5	0	2	3	6	6	1	5	2	4	7	2	4	7	5	5	7	184
12.	25.	1	1	5	4	7	5	5	6	3	5	0	8	2	3	4	3	1	4	2	4	4	6	3	3	7	6	7	5	7	4	1	4	2	4	0	2	4	2	5	6	3	5	6	3	4	8	184
13.	20.	2	0	5	4	4	4	3	4	5	4	3	8	4	2	6	1	3	4	4	3	7	1	4	2	8	3	7	6	7	6	2	5	5	4	6	0	3	5	3	7	1	6	5	5	2	1	184
14.	21.	0	0	5	5	7	3	4	4	3	3	2	7	4	4	5	3	2	4	1	5	5	2	4	1	8	8	6	3	6	5	1	2	4	4	6	3	4	2	7	6	3	6	7	4	5	1	184
15.	22.	4	4	4	5	7	1	5	4	3	4	0	7	3	0	3	2	4	3	1	5	1	2	3	2	6	5	6	1	7	3	2	3	5	4	8	4	4	4	6	5	5	8	6	6	7	2	184
16.	23.	3	5	1	5	3	2	6	3	4	2	5	6	2	4	4	1	4	1	5	5	8	4	5	0	6	6	7	7	7	2	1	0	7	8	4	3	4	4	6	2	4	4	3	3	5	3	184
17.	24.	0	3	6	2	3	4	7	6	2	5	3	7	5	4	3	3	4	1	3	0	6	5	4	2	8	4	5	4	4	1	4	2	2	5	4	1	6	3	1	7	5	8	7	6	4	5	184
18.	30.	0	3	6	7	4	5	6	2	5	6	0	8	3	4	8	4	3	4	3	4	4	1	6	1	7	5	6	5	7	4	3	4	4	5	3	2	5	5	7	1	3	4	2	2	1	184	
19.	31.	0	2	6	6	5	4	4	6	1	5	3	8	3	2	4	4	4	3	2	4	2	0	2	5	3	8	6	3	7	4	5	5	7	4	5	1	4	3	5	7	4	7	3	6	1	1	184
20.	40.	1	5	4	4	1	2	4	4	3	5	3	8	6	4	4	4	7	7	3	2	2	6	6	0	8	5	7	2	7	3	1	4	5	4	5	4	2	3	5	3	0	6	5	1	3	6	184
Průměr		0,8	2,2	4,1	4,7	4,5	3,4	5	4,5	3,6	4,4	2,2	7,2	3,8	3,1	4,9	2,3	3,3	3,4	2,2	3,5	4,6	3,9	4	2,5	6,1	5,6	6,8	3,7	6,7	3,7	2,4	2,3	4,9	4,5	4,3	2	3,9	3,4	4,8	5,4	3,1	6	5	4,2	3,7	4,4	184

Příloha D: Tabulka s daty větrících

Tabulka s daty větrících, vlastní zpracování

VĚTRÍČÍ		Výrok->																																														
Pořadí	Resp. č.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	Suma
1.	5.	0	4	4	7	3	3	3	7	4	3	2	8	7	1	4	1	3	2	2	4	4	5	4	1	5	6	5	3	8	4	1	2	5	3	4	0	5	2	5	6	4	6	6	6	5	7	184
2.	7.	0	1	6	3	5	3	4	4	3	2	0	7	1	3	5	4	3	6	2	4	5	5	1	2	7	6	8	1	8	5	4	5	4	4	6	2	3	3	6	4	4	5	7	2	4	7	184
3.	11.	0	4	3	7	7	4	4	4	4	2	3	6	5	5	5	1	2	3	0	2	4	8	5	2	3	7	6	4	6	4	3	1	4	5	2	3	6	3	5	6	5	7	1	4	1	8	184
4.	14.	0	2	5	4	7	3	4	4	3	4	0	7	3	3	4	2	3	4	1	4	6	6	3	5	7	7	8	6	4	5	3	1	6	4	5	1	5	2	5	2	2	6	5	1	4	8	184
5.	16.	0	1	2	5	6	3	5	4	5	5	2	5	4	3	6	3	4	4	0	3	5	7	4	4	5	6	7	3	8	3	2	1	7	3	4	1	4	4	7	6	1	4	6	2	2	8	184
6.	17.	1	2	4	4	3	7	4	6	4	0	5	4	3	6	3	6	1	0	4	2	5	5	3	5	5	8	1	7	2	4	3	3	6	7	1	2	6	5	3	4	7	4	5	2	8	184	
7.	18.	0	2	4	4	5	2	7	5	3	5	1	7	3	3	4	1	2	6	1	3	4	4	3	4	4	4	5	5	7	3	2	1	6	5	0	2	6	5	4	7	6	8	3	6	4	8	184
8.	19.	0	3	4	3	4	3	6	4	4	1	8	1	5	4	1	2	3	2	4	6	6	3	4	7	5	8	3	5	5	0	2	3	6	6	1	5	2	4	7	2	4	7	5	5	7	184	
9.	25.	1	1	5	4	7	5	5	6	3	5	0	8	2	3	4	3	1	4	2	4	4	6	3	3	7	6	7	5	7	4	1	4	2	4	0	2	4	2	5	6	3	5	6	3	4	8	184
10.	24.	0	3	6	2	3	4	7	6	2	5	3	7	5	4	3	3	4	1	3	0	6	5	4	2	8	4	5	4	4	1	4	2	2	5	4	1	6	3	1	7	5	8	7	6	4	5	184
11.	26.	0	1	6	5	7	1	5	4	3	4	4	5	4	4	3	1	2	6	3	2	8	4	3	2	7	8	4	3	4	3	5	2	5	5	0	1	7	3	4	7	6	4	2	6	5	6	184
12.	27.	0	3	3	5	5	1	6	5	5	4	4	6	1	2	3	2	5	3	0	3	4	5	4	2	7	4	8	3	7	2	5	1	1	6	7	4	6	4	7	4	3	6	2	4	4	8	184
13.	28.	0	4	2	3	6	4	4	5	4	3	2	7	4	3	5	2	2	5	1	1	3	8	4	1	5	7	7	6	6	4	2	4	5	4	5	0	3	3	7	6	1	5	6	4	3	8	184
14.	29.	1	2	5	6	7	2	6	4	4	1	4	5	4	4	7	7	3	3	5	2	3	5	4	2	6	5	8	2	4	3	6	5	3	5	1	1	4	4	8	4	0	6	3	3	0	7	184
15.	33.	2	1	2	1	8	0	5	6	3	4	0	8	4	5	6	2	3	3	1	4	5	5	5	3	7	4	7	1	3	4	2	2	7	5	6	3	7	3	5	4	4	6	4	4	4	6	184
16.	34.	0	0	4	4	7	3	4	2	4	4	2	7	1	3	6	4	1	5	3	2	5	5	3	3	6	3	6	4	6	5	1	1	8	5	8	2	4	3	7	7	2	5	4	4	5	6	184
17.	35.	0	3	4	6	8	2	5	5	3	4	2	7	3	4	6	3	0	4	4	2	7	5	4	3	7	6	7	1	6	6	2	4	5	4	1	1	5	3	4	5	2	3	4	1	5	8	184
18.	38.	0	2	4	6	8	4	4	6	3	4	5	3	5	6	8	1	1	3	2	4	5	5	5	1	7	6	7	2	7	4	4	2	5	4	3	1	5	4	3	3	0	2	7	3	4	6	184
19.	39.	2	0	3	5	8	1	4	4	3	4	2	5	3	1	7	4	2	4	3	6	5	4	3	2	8	5	7	2	6	3	0	1	7	4	4	1	4	6	6	5	4	6	5	5	3	7	184
20.	40.	1	5	4	4	1	2	4	4	3	5	3	8	6	4	4	4	7	7	3	2	2	6	6	0	8	5	7	2	7	3	1	4	5	4	5	4	2	3	5	3	0	6	5	1	3	6	184
	Průměr	0,4	2,2	4	4,4	5,8	2,7	5	4,7	3,6	3,8	2	6,5	3,5	3,5	5	2,6	2,8	3,9	1,9	3	4,7	5,5	3,8	2,5	6,3	5,5	6,8	3,1	6	3,7	2,6	2,4	4,7	4,6	3,9	1,6	4,7	3,4	5,2	5,1	2,9	5,5	4,7	3,8	3,6	7,1	184

Příloha E: Tabulka s daty nevěřících

Tabulka s daty nevěřících, vlastní zpracování

		NEVĚŘÍCÍ Výrok ->																																														
Pořadí	Resp. č.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	Suma
1.	1.	0	4	4	7	7	0	6	5	3	3	3	8	4	3	6	2	1	2	3	4	4	4	5	4	5	5	7	1	7	2	1	2	8	6	5	3	5	4	6	4	6	3	5	4	2	1	184
2.	2.	1	0	5	7	6	2	7	5	3	3	4	8	5	4	6	2	1	7	4	4	5	2	5	2	6	3	4	2	4	4	3	0	8	5	6	3	7	1	3	6	4	4	4	3	5	1	184
3.	3.	1	2	4	5	7	3	5	4	3	4	1	8	3	3	5	3	3	4	0	2	6	4	5	6	8	7	7	2	7	4	2	2	6	4	0	3	4	6	4	5	1	5	4	5	6	1	184
4.	4.	0	5	5	4	7	2	7	6	5	4	0	6	3	4	4	2	2	3	1	4	4	5	4	3	6	7	8	1	3	5	2	1	7	5	3	2	3	6	8	3	4	4	5	4	6	1	184
5.	6.	0	2	3	3	5	4	6	3	5	5	5	8	5	4	7	0	1	4	2	1	6	2	4	2	8	4	7	4	6	3	4	1	7	3	3	2	4	4	3	5	6	7	6	4	5	1	184
6.	10.	2	1	5	6	4	3	5	4	1	6	3	8	2	3	7	2	3	5	3	4	4	1	4	4	7	5	8	5	7	5	2	0	6	3	6	2	3	4	4	5	0	6	7	4	4	1	184
7.	8.	0	2	7	6	7	3	5	5	5	6	5	8	1	5	6	4	1	4	3	4	3	1	3	4	6	3	8	3	5	4	5	3	4	4	2	2	2	6	7	4	1	2	7	4	4	0	184
8.	9.	1	0	6	7	8	4	4	1	3	5	5	7	2	5	6	4	0	5	4	2	5	2	4	3	7	3	7	2	6	3	4	4	6	4	4	1	5	3	8	6	1	4	5	3	3	2	184
9.	12.	0	0	4	7	3	3	5	7	2	6	3	8	6	4	5	2	3	1	5	3	4	4	5	6	3	7	8	4	6	3	5	1	7	5	4	1	4	1	2	4	2	6	4	5	4	2	184
10.	13.	0	1	4	6	4	3	5	5	4	4	1	8	2	4	5	5	4	6	3	1	1	2	4	4	4	7	6	2	3	7	3	3	8	3	7	2	5	2	6	7	3	6	5	4	5	0	184
11.	15.	1	0	1	3	3	6	4	5	5	7	5	7	5	1	4	3	4	2	2	6	8	4	4	2	6	6	8	5	7	5	1	0	5	4	2	4	3	3	7	4	2	6	3	4	4	3	184
12.	20.	2	0	5	4	4	4	3	4	5	4	3	8	4	2	6	1	3	4	4	3	7	1	4	2	8	3	7	6	7	6	2	5	5	4	6	0	3	5	3	7	1	6	5	5	2	1	184
13.	21.	0	0	5	5	7	3	4	4	3	3	2	7	4	4	5	3	2	4	1	5	5	2	4	1	8	8	6	3	6	5	1	2	4	4	6	3	4	2	7	6	3	6	7	4	5	1	184
14.	22.	4	4	4	5	7	1	5	4	3	4	0	7	3	0	3	2	4	3	1	5	1	2	3	2	6	5	6	1	7	3	2	3	5	4	8	4	4	6	5	5	8	6	6	7	2	184	
15.	23.	3	5	1	5	3	2	6	3	4	2	5	6	2	4	4	1	4	1	5	5	8	4	5	0	6	6	7	7	2	1	0	7	8	4	3	4	4	6	2	4	4	3	3	5	3	184	
16.	30.	0	3	6	7	4	5	6	2	5	6	0	8	3	4	8	4	3	4	3	4	4	1	6	1	7	5	6	5	7	4	3	4	4	5	3	2	2	5	5	7	1	3	4	2	2	1	184
17.	31.	0	2	6	6	5	4	4	6	1	5	3	8	3	2	4	4	4	3	2	4	2	0	2	5	3	8	6	3	7	4	5	5	7	4	5	1	4	3	5	7	4	7	3	6	1	1	184
18.	32.	1	0	5	6	4	2	4	4	3	4	3	8	4	4	5	4	3	5	1	3	3	1	4	3	6	7	6	2	5	7	3	2	6	4	8	2	4	2	5	5	1	7	6	7	5	0	184
19.	36.	0	1	5	6	7	2	5	2	4	4	3	8	3	3	7	4	2	5	1	4	3	2	4	5	6	7	4	1	3	5	4	1	5	7	6	2	5	3	4	8	3	6	4	4	6	0	184
20.	37.	1	1	4	6	5	3	5	4	3	4	4	8	3	6	6	6	3	4	5	1	3	0	3	5	4	7	5	2	4	6	4	4	7	2	8	1	2	3	5	7	2	7	5	2	4	0	184
	Přemer	0,9	1,7	4,5	5,6	5,4	3	5,1	4,2	3,5	4,5	2,9	7,6	3,4	3,5	5,5	2,9	2,6	3,8	2,7	3,5	4,3	2,2	4,1	3,2	6	5,7	6,6	3,1	5,7	4,4	2,9	2,2	6,1	4,4	4,8	2,2	3,9	3,6	5,2	5,4	2,7	5,4	4,9	4,2	4,3	1,1	184

Příloha F: Baterie hodnot Petra Saka + mnou přidělené Q-typy

Baterie hodnot Petra Saka + mnou přiřazené Q-typy

- 1) Zdraví - být zdravý, žít bez fyzické bolesti
- 2) Mír - přímým účastníkem války, žít v míru ve své zemi
- 3) Láska - zažít v životě pravou lásku, být milován
- 4) Životní partner - mít oporu ve stálém životním partnerovi, žít v partnerském vztahu
- 5) Životní prostředí - žít ekologickým životním stylem, žít v přívětivém životním prostředí
- 6) Přátelství - opravdového přítele, mít více přátel
- 7) Rodina, děti - mít rodinu, mít vlastní děti
- 8) Svoboda - mít možnost svobodně vyjádřit svůj názor, moct svobodně rozhodovat o svém životě
- 9) Pravda, poznání - nebát se říkat pravdu, být pravdivý k sobě i ke svému okolí
- 10) Zajímavá práce - dělat práci, díky které mohu růst, dělat práci, která mě naplňuje
- 11) Demokracie - žít ve státě s demokratickým uspořádáním, mít možnost svobodně volit představitele státu
- 12) Plat - mít vyšší a nepravidelný příjem peněz, mít nižší a stabilní příjem peněz
- 13) Rozvoj osobnosti - poznávat a zdokonalovat sebe sama, mít možnost učit se novým věcem
- 14) Úspěšnost v zaměstnání - dosáhnout kariérního růstu, být spokojený na své pracovní pozici
- 15) Vzdělání - celoživotně se vzdělávat, dosáhnout, co nejvyššího stupně vzdělání
- 16) Být užitečný druhým lidem - být prospěšný blízkému okolí, být přínosem společnosti
- 17) Uspokojování svých zájmů a koníčků – mít vlastní zájmy a koníčky, mít dostatek volného času
- 18) Majetek - být finančně soběstačný, být dobře finančně zajištěn
- 19) Společenská prestiž - být oblíbený ve společnosti, mít dobré společenské postavení
- 20) Soukromé podnikání - mít možnost podnikat, být úspěšný ve svém podnikání
- 21) Veřejně prospěšné práce - být dobrovolníkem v nějaké organizaci, přispívat svou prací společnosti
- 22) Politická angažovanost - aktivně se zapojovat do politiky, orientovat se v současné politické situaci
- 23) Bůh - žít život s vírou v Boha, mít možnost svobodně vyznávat víru

Příloha G: Seznam Q-typů s přidělenými čísly

Seznam Q-typů s přidělenými čísly, vlastní zpracování

- 1) aktivně se zapojovat do politiky
- 2) být dobrovolníkem v nějaké organizaci
- 3) být dobře finančně zajištěn
- 4) být finančně soběstačný
- 5) být milován
- 6) být oblíbený ve společnosti
- 7) být pravdivý k sobě i ke svému okolí
- 8) být prospěšný blízkému okolí
- 9) být přínosem společnosti
- 10) být spokojený na své pracovní pozici
- 11) být úspěšný ve svém podnikání
- 12) být zdravý
- 13) celoživotně se vzdělávat
- 14) dělat práci, díky které mohu růst
- 15) dělat práci, která mě naplňuje
- 16) dosáhnout kariérního růstu
- 17) dosáhnout, co nejvyššího stupně vzdělání
- 18) mít dostatek volného času
- 19) mít možnost podnikat
- 20) mít možnost svobodně volit představitele státu
- 21) mít možnost svobodně vyjádřit svůj názor
- 22) mít možnost svobodně vyznávat víru
- 23) mít možnost učit se novým věcem
- 24) mít nižší a stabilní příjem peněz
- 25) mít oporu ve stálém životním partnerovi
- 26) mít opravdového přítele
- 27) mít rodinu
- 28) mít více přátel
- 29) mít vlastní děti
- 30) mít vlastní zájmy a koníčky

- 31) mít dobré společenské postavení
- 32) mít vyšší a nepravidelný příjem peněz
- 33) moct svobodně rozhodovat o svém životě
- 34) nebát se říkat pravdu
- 35) nebýt přímým účastníkem války
- 36) orientovat se v současné politické situaci
- 37) poznávat a zdokonalovat sebe sama
- 38) přispívat svou prací společnosti
- 39) zažít v životě pravou lásku
- 40) žít bez fyzické bolesti
- 41) žít ekologickým životním stylem
- 42) žít v míru ve své zemi
- 43) žít v partnerském vztahu
- 44) žít v přívětivém životním prostředí
- 45) žít ve státě s demokratickým uspořádáním
- 46) žít život s vírou v Boha